

กสม. ๓

ข้อเสนอแนะ

ตามรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓)

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันที่ ๒๙ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓

ข้อเสนอแนะ ที่ ๑/๒๕๖๓

เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของ
ผู้สูงอายุ

๑. ความเป็นมา

ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากรายงานประชากรสูงอายุของโลกของสหประชาชาติเมื่อปี ๒๕๖๒^๑ พบว่าประชากรสูงอายุทั่วโลกมีจำนวนถึง ๗๐๓ ล้านคน โดย ๒ ใน ๓ ของประชากรสูงอายุอาศัยอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา ทั้งนี้ มีการประมาณการว่า ในปี ๒๕๙๓ ประชากรสูงอายุจะเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัวเป็นประมาณ ๒ พันล้านคน โดยมีจำนวนประชากรที่อายุเกิน ๘๐ ปี เพิ่มขึ้นมากถึง ๓ เท่า ดังนั้น รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องดำเนินนโยบายที่ตอบสนองต่อความจำเป็นของประชากรสูงอายุที่รวมถึงด้านที่อยู่อาศัย การทำงาน การดูแลสุขภาพ และการคุ้มครองทางสังคม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการบรรลุเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงวัย (Aged society) ที่มีจำนวนผู้มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ ๑๐ ของประชากรทั้งหมดมาตั้งแต่ประมาณปี ๒๕๔๘ ซึ่งขณะนั้นมีผู้สูงอายุประมาณ ๖ ล้านคน และมีจำนวนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี ๒๕๖๐ ประเทศไทยมีประชากรสูงอายุ ๑๑.๓ ล้านคน หรือร้อยละ ๑๖.๗ ของประชากรทั้งหมด ประมาณ ๖๗.๖ ล้านคน เพิ่มขึ้นเกือบ ๒ เท่าตัวภายในเวลากว่า ๑๐ ปี และมีการคาดการณ์ว่าประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์

/(Complete...

^๑ จาก World population ageing 2019, โดย United Nations, Department of Economic and Social Affairs, 2020, สืบค้นจาก <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Report.pdf>

(Complete aged society) หรือมีจำนวนผู้สูงอายุถึงร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งหมดในปี ๒๕๖๕^๒ และ คาดว่าในปี ๒๕๗๔ ประเทศไทยจะมีสัดส่วนผู้สูงอายุร้อยละ ๒๘ ของประชากรทั้งหมด

อัตราการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรสูงวัยดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการที่ประเทศไทย ประสบความสำเร็จในการวางแผนครอบครัวในช่วงปี ๒๕๑๕ - ๒๕๓๘ ทำให้ประชากรเพิ่มช้าลงอย่างมาก โดยเมื่อ ๕๐ ปีก่อน ประชากรไทยเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าร้อยละ ๓ ต่อปี แต่ปัจจุบันอัตราการเพิ่ม ประชากรได้ลดต่ำลงเหลือเพียงร้อยละ ๐.๕ ต่อปี นอกจากนั้น ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่เกิดขึ้น ตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ มีส่วนสำคัญที่ทำให้อายุคาดเฉลี่ย (life expectancy)^๓ ของคนไทยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ อายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด (life expectancy at birth) ของคนไทยเพิ่มสูงขึ้นทั้งชายและหญิง โดยในช่วงปี ๒๕๔๓ - ๒๕๔๘ ชายมีอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด ๖๘ ปี และหญิงมีอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด ๗๒ ปี ประกอบกับประชากรที่เกิดในช่วงปี ๒๕๐๖ - ๒๕๒๖ ซึ่งมีมากกว่า ๑ ล้านคนในแต่ละปี กำลังเคลื่อนเข้าสู่กลุ่มประชากรสูงวัย^๔

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทยไปสู่สังคมสูงวัยดังกล่าวข้างต้น จะส่งผลกระทบต่อสภาพสังคม สภาวะเศรษฐกิจ การจ้างงาน การจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณเพื่อการ สาธารณสุข การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องในระยะยาว ซึ่งจากการที่คณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้ติดตามสถานการณ์และรวบรวมข้อมูลกรณีร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหาด้าน สิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุปรากฏว่า การเข้าถึงสิทธิด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุยังมีอุปสรรคหรือข้อจำกัด เกี่ยวกับงบประมาณ บุคลากร กฎหมายและกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งมีกรณีร้องเรียนเกี่ยวกับการ จ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การจัดสวัสดิการการรักษาพยาบาล ความวิตกกังวล และปัญหาเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุที่ต้องอยู่ตามลำพัง จึงเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากร ที่ต้องได้รับการส่งเสริมและการคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี อันเป็น ประเด็นท้าทายที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ดังนั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติจึงเห็นสมควรศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์การเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุในทุกมิติ รวมถึงปัญหา

/อุปสรรค...

^๒ จาก แกลงซ่า “สถิติบอกอะไร ผู้สูงวัยปัจจุบันและอนาคต”, โดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ๒๕๖๑, สืบค้นจาก http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/Press_Release/2561/n10-04-61-1.aspx

^๓ อายุคาดเฉลี่ย (life expectancy) หมายถึง อายุโดยเฉลี่ยของประชากรที่คาดว่าจะมีชีวิตอยู่ โดยอายุ คาดเฉลี่ยถือเป็นเครื่องชี้วัดความยืนยาวของชีวิตประชากร. จาก *สำมะโนประชากรและเคหะ*, โดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557, สืบค้นจาก http://popcensus.nso.go.th/sub_topic.php?pid=1

^๔ จาก *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ประจำปี ๒๕๕๙*, โดย มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2561, สืบค้นจาก <https://thaitgri.org/?p=38427>

อุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินมาตรการต่าง ๆ ของรัฐในการรองรับสังคมสูงอายุ เพื่อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุตามหน้าที่และอำนาจต่อไป

๒. การพิจารณาเบื้องต้น

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพิจารณาแล้วเห็นว่า การที่ประเทศไทยมีจำนวนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่น สิทธิในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี สิทธิในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและบริการทางสังคมอื่นของรัฐ สิทธิในการทำงานและการมีหลักประกันรายได้ และสิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรมกรณีถูกล่วงละเมิด เป็นต้น จึงเห็นสมควรให้จัดทำข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมตลอดทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) ประกอบกับมาตรา ๓๓ และมาตรา ๔๒

๓. การดำเนินการ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มอบหมายให้คณะทำงานจัดทำข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุและคนพิการดำเนินการตรวจสอบปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยพิจารณาปรับใช้แนวทาง “การไต่สวนสาธารณะ (public inquiry)” เป็นพื้นฐานในการรวบรวมศึกษาข้อเท็จจริง บทบัญญัติของกฎหมาย เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่ การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาดูงาน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา ดังนี้

๓.๑ กระบวนการตรวจสอบปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุตามแนวทาง การไต่สวนสาธารณะ (public inquiry)^๔

/๓.๑.๑ การศึกษา...

^๔ การไต่สวนสาธารณะ (public inquiry) คือ กระบวนการตรวจสอบปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยพิจารณาจากการรวบรวมพยานหลักฐานเอกสารที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ รวมถึงจัดการรับฟังความเห็นในเวทีสาธารณะอย่างเปิดเผยและโปร่งใส ตลอดจนให้ผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ ซึ่งผลที่ได้สามารถระบุเป็นข้อค้นพบและข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ ถือเป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับการจัดการกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนที่มีความซับซ้อน. จาก คู่มือดำเนินการไต่สวนระดับชาติในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นระบบ, โดย ชุสฟรี เดชขำ, 2560, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. ลิขสิทธิ์ 2017 โดย Asia Pacific

๓.๑.๑ การศึกษาแนวทางการเตรียมการเพื่อรองรับสังคมสูงอายุในต่างประเทศ

สหประชาชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมการเพื่อรองรับสังคมสูงอายุ โดยได้มีการจัดทำหลักการสำหรับผู้สูงอายุเมื่อปี ๒๕๓๔ และได้จัดทำแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยผู้สูงอายุ (Madrid International Plan of Action on Ageing) เมื่อปี ๒๕๔๕ เพื่อเป็นแนวทางให้ประเทศต่างๆ นำไปปรับใช้ในการดูแลผู้สูงอายุในประเทศของตน ต่อมาในเดือนธันวาคม ๒๕๕๓ ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติได้มีมติให้จัดตั้งคณะทำงานปลายเปิดว่าด้วยผู้สูงอายุ (Open - ended Working Group on Ageing : OWGA) เพื่อศึกษาสถานการณ์ ปัญหาและช่องว่างของมาตรการเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุ รวมทั้งศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำตราสารระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันทางกฎหมายหรืออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของผู้สูงอายุ โดยมีการประชุมพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ อาทิ สิทธิด้านสุขภาพ ทั้งการเข้าถึงการรักษาพยาบาลที่จำเป็น และการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาว (long - term and palliative care) การคุ้มครองและความมั่นคงทางสังคมพื้นฐาน (social protection and social security including social protection floors) ซึ่งหมายถึงการมีบำนาญชราภาพ การมีงานทำเพื่อสร้างรายได้ และการได้รับความช่วยเหลือด้านปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพจากรัฐ การได้รับความคุ้มครองจากความรุนแรง การถูกทอดทิ้ง หรือการล่วงละเมิด (violence, neglect and abuse) ความเท่าเทียมในการเข้าถึงความยุติธรรม (access to justice) และการมีอิสรภาพในการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ (autonomy and independence)^๖

ในระดับภูมิภาค ประเทศสมาชิกอาเซียนตระหนักถึงความท้าทายของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไปสู่สังคมสูงวัยและให้ความสำคัญกับการดูแลความเป็นอยู่และการคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านสุขภาพ การเข้าถึงบริการและสวัสดิการของรัฐ การมีระบบคุ้มครองทางสังคม รวมถึงการสนับสนุนให้ครอบครัวและชุมชนมีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุ ดังปรากฏในเอกสาร ๒ ฉบับ ได้แก่ ปฏิญญาบรูไนดารุสซาลามว่าด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว : การดูแลผู้สูงอายุ (Brunei Darussalam Declaration on Strengthening Family Institution : Caring for Elderly) ที่ได้รับการรับรองโดยรัฐมนตรีด้านสวัสดิการสังคมและการพัฒนา

/ของประเทศ...

Forum of National Human Rights Institutions and Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law. หนึ่ง กระบวนการไต่สวนสาธารณะ (public inquiry) เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการไต่สวนระดับชาติ (national inquiry)

^๖ จาก Report of the open-ended working group on ageing on its seventh working session, โดย United Nations General Assembly, 2016. สืบค้นจาก <https://undocs.org/A/AC.278/2016/2>

ของประเทศสมาชิกอาเซียน เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๓ และปฏิญญาควาลัมเปอร์ว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ : การเพิ่มขีดความสามารถของผู้สูงอายุในอาเซียน (Kuala Lumpur Declaration on Ageing: Empowering Older Persons in ASEAN) ที่ได้รับการรับรองโดยที่ประชุมผู้นำอาเซียนครั้งที่ ๒๗ เมื่อ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๘ ต่อมา ในปี ๒๕๕๙ ประธานสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจาก ๖ ประเทศในภูมิภาค ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย เมียนมา ฟิลิปปินส์ ทิมอร์-เลสเต และประเทศไทย ได้มีแถลงการณ์เรื่องสิทธิผู้สูงอายุที่แสดงเจตนารมณ์ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุตามหน้าที่และอำนาจของตน รวมทั้งจะส่งเสริมและสนับสนุนให้รัฐบาลในประเทศของตนให้ความสำคัญกับประเด็นผู้สูงอายุในการกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศ^๗ นอกจากนี้ ยังมีการริเริ่มดำเนินโครงการและมาตรการใหม่ๆ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ เช่น โครงการ “ธนาคารเวลา” ของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งบริหารงานโดยหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบการดูแลผู้สูงวัย จัดระบบให้บุคคลทั่วไปสามารถสะสมเวลาด้วยการให้บริการแก่ผู้สูงวัย และบันทึกเวลาที่ไปให้บริการสะสมไว้ในบัญชีส่วนตัวของตนใน ธนาคารเวลา” จนกระทั่งบุคคลนั้นถึงวัยชราหรือเจ็บป่วยและต้องการการดูแลจากผู้อื่น ก็สามารถเบิกเวลาเหล่านั้นออกมาใช้ได้

๓.๑.๒ การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิของผู้สูงอายุ กฎหมายนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสภาพปัญหาเกี่ยวกับดำเนินงานในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุ

(๑) การศึกษาข้อมูลจากรายงานต่างๆ ของหน่วยงานของรัฐ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เช่น รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เช่น รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยประจำปี ๒๕๖๑ ของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์การศึกษาสถานการณ์ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิต่อผู้สูงอายุไทย จัดทำโดยมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายงานการศึกษาเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายหรือมาตรการเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิของผู้สูงอายุ “กรณีการเลือกปฏิบัติในผู้สูงอายุ” ของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จัดทำโดยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (๒๕๖๒) เป็นต้น รวมทั้งศึกษา รวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้มีการเผยแพร่ทางสื่อต่าง ๆ ทุกช่องทาง

(๒) การรับฟังข้อมูล ปัญหาอุปสรรค ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิทธิผู้สูงอายุจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคประชาสังคม และประชาชนในพื้นที่ โดยการลงพื้นที่ที่จังหวัด

ต่าง ๆ /...

^๗ จาก *Statement on the Rights of Older Persons*, โดย Myanmar National Human Rights Commission, 2016. สืบค้นจาก <http://www.mnhrc.org.mm/en/statement-on-the-rights-of-older-persons>

ต่าง ๆ ใน ๔ ภูมิภาค ได้แก่ ๑) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่จังหวัดขอนแก่น ระหว่างวันที่ ๑๓ - ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐ ๒) ภาคตะวันออก ที่จังหวัดชลบุรี ระหว่างวันที่ ๓ - ๔ สิงหาคม ๒๕๖๐ ๓) ภาคเหนือ ที่จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ ๑๐ - ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๐ และ ๔) ภาคใต้ ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระหว่างวันที่ ๒๘ - ๒๙ กันยายน ๒๕๖๐

(๓) การจัดทำแบบสอบถาม เพื่อรวบรวมข้อมูล ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ส่งไปยังสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานยุติธรรมในทุกจังหวัด และเทศบาลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดชลบุรี และจังหวัดขอนแก่น รวม ๗๐ แห่ง

(๔) การจัดประชุมเพื่อรับทราบการดำเนินงานในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคจากหน่วยงานภาครัฐ ๒ ครั้ง เมื่อวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๑ และวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยมีผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมการประชุม ๑๓ แห่ง เช่น กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กระทรวงสาธารณสุข กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้เชิญผู้จัดการชุดโครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุของมูลนิธิสถาบันวิจัย และพัฒนาผู้สูงอายุไทยเข้าร่วมประชุมด้วย

(๕) การศึกษาดูงานเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จังหวัดนนทบุรี ๒ แห่ง ได้แก่ การดูงานศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการและผู้สูงอายุในชุมชนตำบลบางสีทอง และศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของสำนักงานเทศบาลนครนนทบุรี ในฐานะที่เป็นหน่วยงานต้นแบบที่ดีในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ

๓.๑.๓ การจัดประชุมเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นต่อร่างข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ

(๑) การจัดประชุมผู้แทนจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ โดยมีผู้เข้าร่วมประมาณ ๑๕๐ คน จากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ และผู้แทนจากภาคประชาสังคมและสถาบันการศึกษา

(๒) การจัดประชุมเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ โดยมีหน่วยงานภาครัฐที่ดำเนินงานด้านผู้สูงอายุเข้าร่วมประชุมด้วย

/๓.๒ หลักการ...

๓.๒ หลักการ แนวคิด หลักกฎหมาย และมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

๓.๒.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้อง

(๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิของผู้สูงอายุไว้ตามมาตรา ๒๗ วรรคสามและวรรคสี่ ที่ห้ามการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในด้านต่าง ๆ รวมถึงความแตกต่างในเรื่องอายุ โดยมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาสไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ และในมาตรา ๔๘ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่าบุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญฯ ได้กำหนดหน้าที่ของรัฐไว้ตามมาตรา ๗๑ วรรคสาม ที่บัญญัติว่า รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีพได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด พ้นฟูและเยียวยาผู้ถูกระทำการดังกล่าว

(๒) พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม^๔ มีเจตนารมณ์ให้การคุ้มครอง ส่งเสริม และการสนับสนุนต่อสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพให้ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรีและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ ให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมจากรัฐ ให้ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยมีสิทธิได้รับเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพจากกองทุนผู้สูงอายุ โดยมาตรา ๑๑ ได้รับรองสิทธิของผู้สูงอายุในการได้รับความคุ้มครอง ส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงด้านสุขภาพ ที่พักอาศัย การศึกษา การประกอบอาชีพ การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การได้รับความช่วยเหลือกรณีถูกทอดทิ้ง ทารุณกรรม หรือแสวงประโยชน์โดยมิชอบ การได้รับความช่วยเหลือทางคดีและแก้ไขปัญหาคบครัว การได้รับการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น ตลอดจนการได้รับเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

นอกจากนี้ มาตรา ๙ ได้บัญญัติให้มี “คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ” เป็นกลไกระดับชาติด้านนโยบายผู้สูงอายุที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแผนหลักเกี่ยวกับการคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนผู้สูงอายุโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี รวมทั้ง

/สนับสนุน...

^๔ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓ และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๐.

สนับสนุนให้สถาบันครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ กำหนดแนวทางปฏิบัติตามนโยบายและแผนหลัก รวมทั้งติดตามประเมินผลและสนับสนุนหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนเกี่ยวกับการสงเคราะห์และพัฒนาผู้สูงอายุ และมาตรา ๑๐ บัญญัติให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (ปัจจุบัน คือ กรมกิจการผู้สูงอายุ) รับผิดชอบงานธุรการและวิชาการของคณะกรรมการฯ รวมทั้งการศึกษาวิจัยและพัฒนางานด้านการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เป็นศูนย์กลางในการประสานงานหรือกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ สร้างระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ตลอดจนร่วมมือและประสานงานกับราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ตลอดจนองค์กรอื่นในการจัดให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนตามกฎหมายฉบับนี้และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

(๓) กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุ ในด้านต่างๆ รวมถึงกฎ ระเบียบที่ออกตามความในกฎหมายดังกล่าว เช่น กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๕ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๔ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติสถานประกอบเพื่อสุขภาพ พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นต้น ตามที่ได้พิจารณาประกอบการจัดทำข้อเสนอแนะในเรื่องนี้

๓.๒.๒ ตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน

(๑) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human rights) ที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุปรากฏในข้อ ๒๕ (๑) ที่ระบุว่า “มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับมาตรฐานในการครองชีพที่เหมาะสม เพื่อสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของตนและครอบครัว อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การดูแลทางการแพทย์ และบริการทางสังคมที่จำเป็น และมีสิทธิที่จะได้รับความมั่นคงในกรณีที่ว่างงาน เจ็บป่วย การเสื่อมสมรรถภาพ การเป็นหม้าย ขราภาพ หรือการขาดความสะดวกในการดำรงชีวิตอื่นใดในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนอกเหนือการควบคุมของตน”

(๒) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ได้รับรองสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของบุคคลรวมถึงผู้สูงอายุ ได้แก่ สิทธิของบุคคลที่จะได้รับการเยียวยาเมื่อถูกละเมิดสิทธิ (ข้อ ๒ (๓)) สิทธิของบุคคลที่ไม่ถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี

/ความเป็นมนุษย์...

ความเป็นมนุษย์ (ข้อ ๗) สิทธิของพลเมืองในการเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศของตนบนหลักแห่งความเสมอภาค (ข้อ ๒๕) และสิทธิของบุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน (ข้อ ๒๖)

(๓) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) รับรองสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (ข้อ ๖ - ๗) สิทธิในการได้รับสวัสดิการทางสังคม (ข้อ ๙) สิทธิในการได้รับมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับตนเองและครอบครัว (ข้อ ๑๑) สิทธิที่จะมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตตามมาตรฐานสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (ข้อ ๑๒) สิทธิในการศึกษา (ข้อ ๑๓) และสิทธิในการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม (ข้อ ๑๕) นอกจากนี้ คณะกรรมการประจำกติกาฯ ได้มีการอธิบายความสิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ รวมทั้งหน้าที่ของรัฐบาลภายใต้กติกาฯ ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ ดังปรากฏในความเห็นทั่วไปหมายเลข ๖ (ปี ๒๕๓๘)^๙

(๔) หลักการว่าด้วยผู้สูงอายุของสหประชาชาติ (United Nations Principles on Older Persons)^{๑๐} ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติได้รับรองหลักการสำหรับผู้สูงอายุ ๕ ด้าน ตามข้อมติที่ ๔๖/๙๑ เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๓๔ ในส่วนเกริ่นนำของเอกสารชิ้นนี้ชี้ให้เห็นประเด็นที่อาจก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิของผู้สูงอายุ กล่าวคือให้เกิดความตระหนักว่ามีการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ได้ชี้ให้เห็นว่าความเข้าใจโดยทั่วไปที่ว่า อายุที่มากขึ้นทำให้เกิดความสามารถลดลงในทุกเรื่องหรือไม่อาจพินิจคุณภาพเดิมได้นั้นไม่ถูกต้อง นอกจากนั้นยังขอให้ใส่ใจสายสัมพันธ์ในชีวิตครอบครัวที่ต้องจัดบริการดูแลผู้สูงอายุที่เปราะบาง ทั้งนี้ได้ครอบคลุมสิทธิต่าง ๆ ดังนี้

ด้านที่ ๑ การมีอิสระเป็นตัวของตัวเอง (Independence) หมายความว่าผู้สูงอายุพึงมีสิทธิเข้าถึงอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และการดูแลสุขภาพอย่างเพียงพอโดยมีรายได้ การมีสิทธิและโอกาสได้ทำงานหรือสร้างรายได้ทางอื่นให้กับตนเอง การร่วมกำหนดเงื่อนไขและจังหวะก้าวที่จะเกษียณจากงาน รวมถึงการเข้าถึงการฝึกอบรมและการศึกษาที่เหมาะสม การมีสิทธิ

/อาศัย...

^๙ จาก General comment No. 6 (1995): The economic, social and cultural rights of older persons, โดย The Committee on Economic, Social and Cultural Rights, 1995. สืบค้นจาก

https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CESCR/Shared%20Documents/1_Global/INT_CESCR_GEC_6429_E.pdf

^{๑๐} United Nations Principles on Older Persons ได้รับการรับรองโดยสมัชชาสหประชาชาติตามข้อมติที่ 46/91 เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2534. จาก United Nations Principles for Older Persons: Adopted by General Assembly resolution 46/91 of 16 December 1991, โดย The General Assembly, 1991. สืบค้นจาก

www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/olderpersons.aspx และจาก สิทธิผู้สูงอายุสหประชาชาติ, โดย กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2558. สืบค้นจาก http://www.dop.go.th/download/laws/law_th_20152509143815_1.pdf

อาศัยในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและสามารถปรับให้เข้ากับความต้องการของตนเองและความสามารถในการเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงการมีสิทธิที่จะพักอาศัยอยู่ที่บ้านของตนเองได้นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ด้านที่ ๒ การมีส่วนร่วม (Participation) หมายความว่าผู้สูงอายุยังคงเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดและดำเนินนโยบายที่มีผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ การแลกเปลี่ยนความรู้และทักษะกับคนรุ่นใหม่ การมีสิทธิที่จะแสวงหาและพัฒนาโอกาสในการให้บริการแก่ชุมชนและทำงานอาสาสมัครในตำแหน่งที่เหมาะสมกับความสนใจและความสามารถ และการมีสิทธิที่จะก่อตั้งสมาคมเพื่อผู้สูงอายุ

ด้านที่ ๓ การดูแล (Care) หมายความว่าผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและปกป้องคุ้มครองจากครอบครัวและชุมชน ตามคุณค่าทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคม การมีสิทธิเข้าถึงบริการด้านการดูแลสุขภาพเพื่อช่วยให้สามารถคงไว้หรือฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ให้อยู่ในระดับที่สมบูรณ์ที่สุด และเพื่อช่วยป้องกันหรือชะลอการเกิดภาวะเจ็บป่วย การมีสิทธิได้รับการทางสังคมและกฎหมายเพื่อการปกป้องคุ้มครองและการดูแลที่ดีขึ้น รวมถึงได้รับประโยชน์จากบริการที่สถาบันดูแล ปกป้อง คุ้มครอง บำบัดฟื้นฟู และการกระตุ้นทางด้านจิตใจและสังคมในสภาพแวดล้อมที่มั่นคงปลอดภัยและมีมนุษยธรรม ตามความเหมาะสม และได้รับการเคารพสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่พักใดที่ให้บริการดูแลหรือจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการรักษาพยาบาล รวมทั้งได้รับการยอมรับในศักดิ์ศรี ความเชื่อ ความต้องการ และความเป็นส่วนตัว ตลอดจนสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลและคุณภาพชีวิตของตน

ด้านที่ ๔ การบรรลุความต้องการ (Self - fulfilment) หมายความว่าผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะแสวงหาโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ และการเข้าถึงแหล่งการศึกษา วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา และนันทนาการในสังคม

ด้านที่ ๕ ความมีศักดิ์ศรี (Dignity) หมายความว่าผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีความมั่นคงปลอดภัย ปราศจากการถูกแสวงประโยชน์หรือถูกทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจ การได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัย เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา ความพิการ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสถานภาพอื่นใด รวมทั้งการสนับสนุนช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจที่เน้นการมีอิสระเป็นตัวของตัวเองของผู้สูงอายุ

๓.๒.๓ ยุทธศาสตร์ชาติและแผนที่เกี่ยวข้อง

(๑) ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐ กำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามมาตรา ๖๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญ ๖ ประการ ครอบคลุมด้านการสร้างความมั่นคง การพัฒนาเศรษฐกิจ

/การพัฒนา...

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ๒ ยุทธศาสตร์^{๑๑} ได้แก่

- ยุทธศาสตร์ด้านทรัพยากรมนุษย์ เน้นการพัฒนาศักยภาพของคนตลอดช่วงชีวิตให้มีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ โดยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเทศ ส่งเสริมให้การทำงานหลังเกษียณ ผ่านการเสริมทักษะการดำรงชีวิต ทักษะอาชีพในการหารายได้ มีงานทำที่เหมาะสมกับศักยภาพ มีการสร้างเสริมฟื้นฟูสุขภาพ การป้องกันโรคให้แก่ผู้สูงอายุ พร้อมกับจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ และหลักประกันทางสังคมที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในสังคม

- ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เน้นการสร้างหลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับคนทุกช่วงวัย การรองรับสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ โดยเตรียมความพร้อมในทุกมิติ ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพและสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะการออมและการลงทุนระยะยาวของคนตั้งแต่ก่อนเกษียณอายุ พัฒนาระบบและกลไกเพื่อสนับสนุนการปรับตัวของประชากรให้สามารถปรับเปลี่ยนอาชีพให้เหมาะสมตามแต่ละช่วงอายุ เพื่อยืดช่วงเวลาและเพิ่มโอกาสในการทำงานในยามสูงอายุ และสร้างหลักประกันทางรายได้ให้แก่ตนเองได้นานขึ้น สร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนหรือสถานประกอบการในการเตรียมความพร้อมของแรงงานก่อนวัยเกษียณ การจ้างงานผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับวัยวุฒิ ประสบการณ์และสมรรถนะ ตลอดจนส่งเสริมการสร้างสรรค์เทคโนโลยีและนวัตกรรมสำหรับส่งเสริมและฟื้นฟูศักยภาพผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมทำต่อเนื่องทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพ รวมทั้งคงไว้ซึ่งบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม โดยส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้ทุกภาคส่วนจ้างงานผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับวัยวุฒิ ประสบการณ์และสมรรถนะ ส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญาและประสบการณ์และร่วมสร้างสังคมที่ไม่ทอดทิ้งกันเพื่อเพิ่มคุณค่าของผู้สูงอายุ

(๒) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) เป็นแผนที่จัดทำขึ้นบนพื้นฐานของกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ชาติทั้ง ๖ ยุทธศาสตร์ และยุทธศาสตร์อื่นอีก ๔ ยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นพัฒนาพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์และกลไก

/สนับสนุน...

^{๑๑} จาก "ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)," (2561, 13 ตุลาคม), ราชกิจจานุเบกษา, 135(ตอนพิเศษ 82 ก), น. 1-74. สืบค้นจาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF

สนับสนุนให้การดำเนินยุทธศาสตร์ทั้ง ๖ ด้านสัมฤทธิ์ผล^{๑๒} โดยมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านผู้สูงอายุ ๒ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ และยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ซึ่งมีประเด็นที่เกี่ยวกับการทำงานสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การสร้างหลักประกันทางสังคม และการเข้าถึงบริการของรัฐและโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียมกันที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีดังกล่าวข้างต้น

(๓) แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๖๔) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นแผนระดับชาติที่กำหนดทิศทางการพัฒนาและการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุอย่างเป็นองค์รวม มีเป้าหมายให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และคงไว้ซึ่งสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีให้นานที่สุด โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมเป็นพลังพัฒนาสังคม มีสุขภาพที่ดี ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมจากครอบครัวและชุมชน มีหลักประกันที่มั่นคง

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานไว้ ๕ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพด้วยการส่งเสริมการออมและการปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ ๒) การส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุทั้งในด้านสุขภาพ การมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม การทำงาน การรวมกลุ่มและการเข้าถึงข้อมูล ๓) การจัดระบบคุ้มครองทางสังคมโดยการส่งเสริมให้ครอบครัวดูแลผู้สูงอายุ การจัดสวัสดิการในระดับชุมชน และการปรับปรุงบริการสาธารณะ รวมทั้งระบบขนส่งเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุในการดำรงชีวิตในสังคม ๔) การพัฒนางานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ และ ๕) การประมวล พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ ตลอดจนการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ โดยมีกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

๓.๓ สถานการณ์และสภาพปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ

จากการตรวจสอบปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุตามข้อ ๓.๑ สรุปสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุและสภาพปัญหาในการเข้าถึงสิทธิในด้านต่าง ๆ รวม ๗ ด้าน ดังนี้

๓.๓.๑ สถานการณ์และสภาพปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในที่อยู่อาศัย

(๑) สถานการณ์สิทธิในที่อยู่อาศัย

/ข้อมูล...

^{๑๒} จาก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔, โดย สำนักนายกรัฐมนตรีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=6422

ข้อมูลการสำรวจแรงงานนับจำนวนคนไร้บ้านในพื้นที่ทุกจังหวัดของประเทศไทย ในเดือนเมษายน - พฤษภาคม ๒๕๖๒ ซึ่งดำเนินการโดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนร่วมกับ ๘ ภาคีเครือข่าย พบว่ามีคนไร้บ้าน ๒,๗๑๙ คน โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุ ร้อยละ ๑๘ และคนไร้บ้านสูงอายุมีสัดส่วนอยู่คนเดียว ร้อยละ ๖๐ มากกว่าคนไร้บ้านกลุ่มอื่น^{๑๓}

ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจและหนี้สิน มีความต้องการให้รัฐช่วยสนับสนุนด้านที่อยู่อาศัย ทั้งการจัดหาที่อยู่อาศัยและการปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมมากขึ้น เนื่องจากมีเงินไม่เพียงพอในการจัดหาที่อยู่อาศัยของตน ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู ถูกบังคับให้ออกจากที่อยู่เดิมและไม่มีที่อยู่อาศัยใหม่ หรือที่อยู่อาศัยเดิมอยู่ในพื้นที่เสี่ยงต่อการถูกขับไล่ อีกทั้งสภาพของที่อยู่อาศัยไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิตอย่างความปลอดภัยจากรายงานการพยากรณ์การพลัดตกหกล้มของผู้สูงอายุ (อายุ ๖๐ ปีขึ้นไป) ในประเทศไทยปี พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ ของสำนักโรคไม่ติดต่อกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข^{๑๔} พบว่า การพลัดตกหกล้มของผู้สูงอายุเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ โดยเป็นสาเหตุการเสียชีวิตอันดับสองในกลุ่มของการบาดเจ็บโดยไม่ตั้งใจรองจากการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนน การพลัดตกหกล้มมักเกิดขึ้นในที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะบริเวณห้องน้ำ บันได เติง และเก้าอี้ รวมทั้งเกิดจากพื้นต่างระดับหรือแสงสว่างไม่เพียงพอ ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมในที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมจะเป็นการช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเองง่ายขึ้น โดยเฉพาะเมื่อต้องอยู่ตามลำพัง เพื่อป้องกันอุบัติเหตุจากการหกล้มซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความพิการหรือทุพพลภาพในวัยผู้สูงอายุ ทั้งนี้ ผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะอยู่ลำพังมากขึ้น จากการสำรวจประชากรสูงอายุของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อปี ๒๕๕๗ และปี ๒๕๖๐ พบว่าขนาดครัวเรือนไทย มีแนวโน้มลดลงจากเฉลี่ย ๔ - ๕ คนต่อครัวเรือนในปี ๒๕๔๓ เหลือเพียงเฉลี่ย ๓ คนต่อครัวเรือนในช่วงปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๙ รวมถึงมีผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียวเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ ๘.๗ ในปี ๒๕๕๗ เป็นร้อยละ ๑๐.๘ ในปี ๒๕๖๐ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้น่าจะเป็นกลุ่มที่มีความต้องการปรับสภาพบ้านให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตมากกว่ากลุ่มที่อยู่กับครอบครัวซึ่งอาจมีสมาชิกในครอบครัวให้การช่วยเหลือดูแล นอกจากนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพบข้อมูลจากกรณีร้องเรียนว่า คนพิการและผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ประสบปัญหาเกี่ยวกับการเดินทางระหว่างที่อยู่อาศัยของตนกับสถานที่ปลายทาง อันเนื่องมาจากการจัดระบบ

/การขนส่ง....

^{๑๓} จาก เผยผลสำรวจคนไร้บ้านทั่วประเทศพบ 2,719 ราย เสนอรัฐสนับสนุนสร้างบ้านกลางให้คนตกงาน – ผู้ป่วยมีที่อยู่อาศัย, โดย ไทยโพสต์, 2563. สืบค้นจาก <https://www.thaipost.net/main/detail/55403>

^{๑๔} จาก รายงานการพยากรณ์การพลัดตกหกล้มของผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2560 – 2564, โดย นิพา ศรีช้าง และลลิตรา กำวิ, 2560. สืบค้นจาก www.thaincd.com/document/file/violence/การพยากรณ์การพลัดตกหกล้มในผู้สูงอายุ%20ปี%202560-2564.pdf

การขนส่งมวลชนยังไม่สอดคล้องกับความจำเป็น ความต้องการ ความสะดวก และความปลอดภัยในการเดินทางของผู้สูงอายุ ทั้งพื้นที่ในเขตเมืองและนอกเขตเมือง เช่น บาทวิถีและทางข้ามถนนมีสภาพไม่ปลอดภัยแก่ผู้สูงอายุ รถโดยสารประจำทางไม่มีทางขึ้นสำหรับผู้ใช้รถเข็น (wheelchair) เป็นต้น

รัฐมีมาตรการในการส่งเสริมให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ทั้งมาตรการที่มุ่งช่วยเหลือผู้สูงอายุโดยตรงและมาตรการสำหรับผู้มีรายได้น้อยโดยทั่วไปรวมถึงผู้สูงอายุ สรุปได้ ดังนี้

๑) มาตรการสำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย^{๑๔} กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินงานที่สำคัญ เช่น

- โครงการที่อยู่อาศัยของการเคหะแห่งชาติ โดยมีการจัดที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุ ครอบครัวที่มีผู้สูงอายุหรือคนพิการในอัตราร้อยละ ๑๐ ของทุกโครงการ

- โครงการซ่อมแซมบ้านผู้สูงอายุ มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงบ้านผู้สูงอายุให้มีความปลอดภัยและเป็นไปตามแนวทางอารยสถาปัตย์ กำหนดวงเงินหลังละไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ บาท โดยพิจารณาตามความจำเป็น เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุกำหนดเป้าหมายในการให้ความช่วยเหลือ ในปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ประมาณ ๓,๐๐๐ หลัง และปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ประมาณ ๑,๐๐๐ หลัง โดยให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันดำเนินการคัดเลือกครอบครัวที่มีรายได้น้อยตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เพื่อจัดสรรเงินช่วยเหลือด้านการปรับปรุงที่อยู่อาศัย ทั้งนี้ ในระยะต่อไปการซ่อมแซมบ้านของผู้สูงอายุจะได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณของกลุ่มจังหวัดด้วย

- โครงการบ้านประชารัฐ ดำเนินการโดยการเคหะแห่งชาติ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นโครงการปล่อยสินเชื่อวงเงิน ๗๐,๐๐๐ ล้านบาท เพื่อเอื้อให้ผู้มีรายได้น้อยสามารถซื้อบ้านได้โดยมีดอกเบี้ยต่ำ แบ่งเป็นสินเชื่อให้กับผู้ประกอบการเอกชนภาคอสังหาริมทรัพย์สร้างที่อยู่อาศัย และสินเชื่อให้ประชาชนกู้ซื้อบ้าน ทั้งนี้ บ้านประชารัฐครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศไทย ซึ่งบ้านทุกหลังจะต้องมีราคาไม่เกิน ๑.๕ ล้านบาท โดยจะเป็นการสร้างบนที่ดินของตนเอง โครงการของเอกชน หรือสร้างบนที่ดินของรัฐก็ได้

/- การดำเนิน...

^{๑๔} ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย หมายถึง ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน (poverty line) ซึ่งเป็นเส้นที่บ่งบอกถึงค่าใช้จ่ายมาตรฐานขั้นต่ำที่คนจะสามารถดำรงชีพอยู่ได้ในสังคม. จาก รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2560, โดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560, สืบค้นจาก <http://social.nesdc.go.th/social/Portals/0/Documents/รายงานสถานการณ์ความยากจนและเหลื่อมล้ำ%2025602268.pdf>

- การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ สังกัดกรมกิจการผู้สูงอายุ จำนวน ๑๒ แห่ง ซึ่งมีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุได้ประมาณ ๑,๖๐๐ คน และสถานสงเคราะห์คนชราสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๑๓ แห่ง ดำเนินการรองรับผู้สูงอายุที่เป็นผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน เช่น ฐานะยากจน ไม่มีที่อยู่อาศัย ขาดผู้อุปการะหรือผู้ให้ความช่วยเหลือและไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้อย่างปกติสุข ซึ่งเป็นไปตามระเบียบกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการว่าด้วยการให้บริการผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๕๐ จากข้อมูลเบื้องต้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ตอบแบบสอบถามของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พบว่า ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมยังคงเป็นสถานที่ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีที่ดินเป็นของตัวเองและมีรายได้น้อย

๒) มาตรการสำหรับผู้สูงอายุทั่วไป รัฐมีมาตรการที่สำคัญในการส่งเสริมให้มีการจัดสร้างที่พักอาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ทั้งที่รัฐดำเนินการเองและที่ดำเนินการโดยเอกชน เช่น การสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Senior Complex)^{๑๖} เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้มีที่พักอาศัยที่ปลอดภัย มีอุปกรณ์ใช้สอยที่เหมาะสม และอยู่ในความดูแลของแพทย์และพยาบาล โดยมีการพิจารณา ดังนี้

๒.๑) มอบหมายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยร่วมกับการเคหะแห่งชาติ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ดำเนินโครงการสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ราชพัสดุ จำนวน ๔ แห่ง ในจังหวัดชลบุรี นครนายก เชียงราย และเชียงใหม่ โดยกำหนดอัตราค่าเช่าและค่าธรรมเนียมในอัตราเดียวกันกับโครงการบ้านธนารักษ์ประชารัฐ (อัตราค่าเช่าเท่ากับ ๑ บาทต่อตารางวาต่อเดือน) ยกเว้นพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งมีศักยภาพเชิงพาณิชย์สูงให้กำหนดอัตราค่าเช่าและค่าธรรมเนียมตามระเบียบของกระทรวงการคลัง ทั้งนี้ ผู้เช่าจะได้รับสิทธิในการเช่าเป็นระยะเวลา ๓๐ ปี โดยทางราชการอาจต่ออายุสัญญาเช่าออกไปอีกเป็นระยะเวลา ๓๐ ปี

๒.๒) ให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจ ได้แก่ ธนาคารออมสิน และธนาคารอาคารสงเคราะห์ สนับสนุนสินเชื่อเงื่อนไขผ่อนปรนให้แก่ผู้ประกอบการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่ต้องการพัฒนาโครงการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Pre - finance) ในวงเงินรวมไม่เกิน ๔,๐๐๐ ล้านบาท และเห็นควรให้มีการจัดสรรวงเงินสินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Post - finance) เพื่อรองรับการดำเนินโครงการในระยะต่อไปด้วย ทั้งนี้ ให้บุตรที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูบิดามารดาที่สูงอายุได้รับสิทธิในการสนับสนุนสินเชื่อภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวเป็นลำดับแรก

/การเปลี่ยนแปลง...

^{๑๖} จาก ข่าวกระทรวงการคลัง ฉบับที่ ๑๔๘/๒๕๕๙ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ เรื่อง มาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุ, โดย สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง สำนักนโยบายการออมและการลงทุน, 2559. สืบค้นจาก http://www1.mof.go.th/home/Press_release/News2016/148.pdf

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่จำนวนผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่ประชากรวัยทำงานต้องทุ่มเทเวลาไปกับการประกอบอาชีพ ไม่สามารถดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับสำนักงานสถิติแห่งชาติเปิดเผยผลสำรวจข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน ๒๕๖๑ พบว่า “ทั่วประเทศมีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยประมาณ ๓.๑๖ คนต่อครัวเรือน โดยภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยใกล้เคียงกัน คือ ประมาณ ๓.๓๙ และ ๓.๓๔ คนต่อครัวเรือน รองลงมาคือ กรุงเทพมหานคร ประมาณ ๓.๑๙ คนต่อครัวเรือน ภาคกลาง (ไม่รวม กทม.) ประมาณ ๓.๐๓ คนต่อครัวเรือน และภาคเหนือ ประมาณ ๒.๙๕ คนต่อครัวเรือน”^{๓๗} ผู้สูงอายุจึงมีแนวโน้มที่จะอยู่ลำพังเพิ่มขึ้น ทำให้การประกอบธุรกิจด้านศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ (nursing home) เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้ประกอบการรายใหม่เพิ่มขึ้น ทั้งที่มีการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นบริษัทกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ และไม่ได้จดทะเบียน รวมแล้วไม่ต่ำกว่า ๖,๐๐๐ – ๗,๐๐๐ แห่ง^{๓๘} ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในจังหวัดกรุงเทพฯ นนทบุรี ปทุมธานี นครราชสีมา เชียงใหม่ และขอนแก่น

การจดทะเบียนประกอบธุรกิจศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีลักษณะเป็นการควบคุมมาตรฐานในเชิงธุรกิจ ไม่ครอบคลุมถึงการควบคุมมาตรฐานการให้บริการผู้สูงอายุ ทั้งในด้านอาคารสถานที่พัก ด้านความปลอดภัย ด้านความสะอาดและสุขอนามัย รวมทั้งมาตรฐานการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ ดังเช่นระบบการประกอบธุรกิจศูนย์ดูแลผู้สูงอายุของบางประเทศ^{๓๙} แต่อย่างไรก็ตาม การประกอบธุรกิจดังกล่าวอยู่ในขอบเขตของ “สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ” ตามพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๓ (๓) กิจกรรมอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๒

/อนุมัติ....

^{๓๗} จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ สืบค้นจาก

<http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/News/2561/N25-07-61-1.aspx> เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐

^{๓๘} จาก ออกกฎหมายคุมเนิร์สซิงโฮม สธ.ด้อน7พันแห่งขึ้นทะเบียน, โดย ประชาชาติธุรกิจ, 2561. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/marketing/news-205997>

^{๓๙} ในบางประเทศ ตัวอย่างเช่น รัฐเพนซิลเวเนีย สหรัฐอเมริกา กำหนดให้ต้องมีการขออนุญาตประกอบกิจการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ประกอบการซึ่งกฎหมายกำหนดเงื่อนไขว่าต้องเป็นแพทย์หรือพยาบาลวิชาชีพ หรือผ่านการอบรม และมีประสบการณ์ในงานบริการด้านสุขภาพ อย่างน้อย ๑ ปีและมีการกำหนดคุณสมบัติผู้ปฏิบัติงานด้านการดูแลผู้สูงอายุไว้อย่างชัดเจนว่า กิจกรรมใดจะต้องดูแลรับผิดชอบโดยผู้มีวิชาชีพใด ในประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายว่าด้วยสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ (Act on Social Welfare for Elderly) กำหนดมาตรการที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ โดยกระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการ เป็นผู้กำหนดมาตรฐานอุปกรณ์ และมาตรฐานการปฏิบัติของผู้ให้บริการ รวมถึงกำหนดให้มีสมาคมผู้ประกอบการบ้านผู้สูงอายุเพื่อดูแลการดำเนินการบ้านพักผู้สูงอายุซึ่งเป็นนิติบุคคลที่จดทะเบียนต่อกระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการ

อนุมัติหลักการร่างกฎกระทรวงกำหนดกิจการอื่นในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. ร่างกฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และการให้บริการในสถานประกอบการ เพื่อสุขภาพประเภทกิจการการดูแลผู้สูงอายุและผู้มีภาวะพึ่งพิง พ.ศ. และร่างกฎกระทรวงกำหนด ค่าธรรมเนียม การชำระค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการการดูแลผู้สูงอายุและผู้มีภาวะพึ่งพิง พ.ศ. รวม ๓ ฉบับ ตามที่กระทรวงสาธารณสุขเสนอ โดยมีสาระสำคัญมุ่งเน้นการสร้างมาตรฐาน ด้านสถานที่ มาตรฐานความปลอดภัย มาตรฐานการให้บริการทั่วไป แต่ตามร่างกฎกระทรวงดังกล่าว ยังไม่มีการกำหนดมาตรฐานเรื่องคุณสมบัติของผู้ให้บริการในเรื่องการศึกษาอบรมเกี่ยวกับการบริการ สุขภาพไว้เป็นการเฉพาะ ส่งผลให้บุคคลทั่วไปสามารถประกอบกิจการดูแลผู้สูงอายุได้โดยไม่จำเป็นต้อง ขอใบอนุญาต อีกทั้งไม่ได้มีการกำหนดเงื่อนไขว่าในสถานประกอบการดูแลผู้สูงอายุนั้นจะต้องมีบุคลากร ผู้ควบคุมดูแลที่เป็นแพทย์หรือพยาบาลวิชาชีพ หรือผู้มีวุฒิการศึกษาในสาขาสุขภาพที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่ ผ่านการอบรมและมีประสบการณ์ในงานบริการด้านสุขภาพ ผู้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการการดูแล ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นผู้รับจ้างทั่วไป ทำให้ไม่อาจมั่นใจได้ว่าจะสามารถปฏิบัติงานดูแลผู้สูงอายุให้เป็นไป ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ตามร่างกฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และการ ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทกิจการการดูแลผู้สูงอายุและผู้มีภาวะพึ่งพิง พ.ศ.

(๒) สภาพปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในที่อยู่อาศัย

๑) การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิด้าน ที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุยังมีข้อจำกัด เช่น ผู้สูงอายุที่จองซื้อบ้านในโครงการของการเคหะแห่งชาติ ไม่สามารถกู้เงินจากสถาบันการเงินได้ วงเงินสำหรับการปรับปรุงซ่อมแซมบ้านไม่สอดคล้องกับค่าใช้จ่าย จริง หน่วยงานไม่สามารถอนุมัติเงินปรับปรุงซ่อมแซมบ้านที่ผู้สูงอายุไม่ได้เป็นเจ้าของ เป็นต้น

๒) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุและสถานสงเคราะห์ของรัฐไม่สามารถ รองรับจำนวนผู้สูงอายุที่ต้องการเข้าอยู่อาศัยได้ เนื่องจากมีงบประมาณและเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ จึงทำให้มี ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแก้ไขปัญหาลักษณะนี้เป็นรายกรณีไป

๓) การดำเนินงานของสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุของรัฐที่มีการถ่ายโอนภารกิจ จากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังประสบ ปัญหาการดำเนินงานที่มีความแปรผันตามนโยบายของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ และมีข้อจำกัดการรับผู้สูงอายุเฉพาะที่อยู่ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของตนเอง ไม่สามารถรับผู้สูงอายุ ที่ต้องการความช่วยเหลือนอกพื้นที่ได้

/๔) การโอน...

๔) การโอนการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์คนชราจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ เป็นเพียงการถ่ายโอนภารกิจแต่ไม่มีการถ่ายโอนงบประมาณสำหรับดำเนินการ ทำให้งบประมาณไม่เพียงพอและส่งผลกระทบทำให้การบริหารจัดการไม่ดีเท่าที่ควร

ทั้งนี้ ในส่วนของศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุที่อยู่ในความดูแลของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน ๑๒ แห่งซึ่งมีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุได้ประมาณ ๑,๖๐๐ คน นั้น ขณะนี้อยู่ระหว่างขั้นตอนการถ่ายโอนภารกิจไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ อย่างไรก็ตาม กรมกิจการผู้สูงอายุเห็นว่าจำเป็นต้องมีความพร้อมก่อนถ่ายโอนภารกิจและเห็นว่าศูนย์ดังกล่าวควรอยู่ภายใต้การดำเนินงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อเป็นต้นแบบให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเรื่องการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ

๕) การประกอบธุรกิจศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ ยังไม่มีกฎหมายกำกับและกำหนดมาตรฐานไว้อย่างชัดเจนเป็นการเฉพาะ ทำให้บุคคลทั่วไปสามารถประกอบธุรกิจนี้ได้โดยไม่จำเป็นต้องขออนุญาต โดยมีได้กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับมาตรฐานการให้บริการทั้งในด้านอาคารสถานที่พัก ความปลอดภัย ความสะอาดและสุขอนามัย รวมถึงมาตรฐานการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ แม้รัฐบาลได้อนุมัติหลักการร่างกฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และการให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทกิจการการดูแลผู้สูงอายุและผู้มีภาวะพึ่งพิง พ.ศ. แล้ว แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมเรื่องกำหนดคุณสมบัติของผู้ควบคุมดูแลและผู้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกันในการดูแลผู้สูงอายุให้ได้มาตรฐานตามเจตนารมณ์ของการออกกฎกระทรวงดังกล่าว

๖) ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับการเดินทางระหว่างที่อยู่อาศัยของตนกับสถานที่ปลายทาง อันเนื่องมาจากระบบการขนส่งมวลชนที่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการ ความสะดวก และความปลอดภัยในการเดินทางของผู้สูงอายุ

๓.๓.๒ สถานการณ์และสภาพปัญหาเกี่ยวกับสิทธิด้านสุขภาพ

(๑) สถานการณ์สิทธิด้านสุขภาพ

ผู้สูงอายุอยู่ในช่วงวัยที่มีความเสื่อมถอยของร่างกายและอวัยวะภายใน ภูมิคุ้มกันลดลงตามอายุที่มากขึ้น จึงเป็นกลุ่มประชากรที่มีความเสี่ยงสูงที่จะมีโรคหรือปัญหาสุขภาพต่าง ๆ เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหัวใจขาดเลือดหรือโรคหลอดเลือดหัวใจตีบ อาการสับสนและ

/สูญเสีย...

สูญเสียความทรงจำ โรคสมองเสื่อม โรคกระดูกพรุน โรคข้อเสื่อม โรคมะเร็ง อาการนอนไม่หลับ ภาวะซึมเศร้า ปัญหาการกลั่นการขับถ่ายไม่อยู่ ปัญหาการได้ยิน เป็นต้น

ในด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่ออันตราย เช่น กรณีโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ที่มีการแพร่ระบาดในวงกว้างตั้งแต่ต้นปี ๒๕๖๓ ซึ่งรัฐบาลได้จัดตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด -๑๙) ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ ๕/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๓ และกระทรวงสาธารณสุขได้เผยแพร่คำแนะนำสำหรับผู้สูงอายุในสถานการณ์การระบาด รวมทั้งคำแนะนำสถานดูแลผู้สูงอายุในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคดังกล่าว ในช่วงปลายเดือนมีนาคม ๒๕๖๓ ทั้งนี้ ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคได้ง่าย และอาจมีอาการรุนแรง หรือมีความเสี่ยงที่จะเสียชีวิตมากกว่ากลุ่มวัยอื่น โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว^{๒๐}

ในด้านสุขภาพของผู้สูงอายุโดยทั่วไป เมื่อพิจารณาจากระดับความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน (Activities of Daily Living : ADL) สามารถแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุ ออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้ดี (กลุ่มติดสังคม) ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีสุขภาพโดยทั่วไปค่อนข้างดี ช่วยเหลือตนเองได้ อาจมีโรคเรื้อรังแต่ควบคุมได้ ยังสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและช่วยเหลือผู้อื่นได้

กลุ่มที่ ๒ ผู้สูงอายุที่พอช่วยเหลือตนเองได้บ้าง (กลุ่มติดบ้าน) ในด้านสุขภาพเป็นผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือบางส่วน อาจมีโรคเรื้อรังและโรคที่มีผลต่อการเคลื่อนไหว ทำให้มีข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

กลุ่มที่ ๓ ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ (กลุ่มติดเตียง) เป็นผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพที่ทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีโรคประจำตัวหลายโรค มีโรคแทรกซ้อน หรือเจ็บป่วยระยะสุดท้าย และไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ทางสังคมได้

ทั้งนี้ จากสถิติข้อมูลของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เมื่อปี ๒๕๖๐ ได้ประมาณการว่าประเทศไทยมีผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงประมาณร้อยละ ๑๐ ในจำนวนนี้เป็นกลุ่มผู้สูงอายุติดบ้านราวร้อยละ ๑๕ ที่เหลืออีกร้อยละ ๕ เป็นผู้สูงอายุติดเตียง^{๒๑}

ผู้สูงอายุอาจเข้ารับบริการด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลตามสิทธิของตนภายใต้ระบบประกันสุขภาพภาครัฐ ซึ่งครอบคลุมประชากรทุกกลุ่ม^{๒๒} ได้แก่

/๑)ระบบ.

^{๒๐} <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/872919>

^{๒๑} จาก การดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง, โดย วิชัย โชควิวัฒน์, 2560. สืบค้นจาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/35697-การดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง.html>

๑) ระบบสวัสดิการการรักษาพยาบาลของข้าราชการ โดยมีกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง ทำหน้าที่ดูแลสิทธิการรักษาพยาบาลให้กับข้าราชการและบุคคลในครอบครัว (บิดา มารดา คู่สมรส และบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย)

๒) ระบบสวัสดิการการรักษาพยาบาลของพนักงานส่วนท้องถิ่น โดยมี กระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่ดูแลสิทธิรักษาพยาบาลให้กับข้าราชการท้องถิ่น ข้าราชการการเมือง พนักงาน ลูกจ้างประจำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และบุคคลในครอบครัว

๓) ระบบสวัสดิการของหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ เช่น รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หน่วยงานรัฐที่จัดตั้งตามกฎหมายเฉพาะ ฯลฯ โดยคุ้มครองการรักษาพยาบาลให้กับพนักงาน และอาจรวมถึงบุคคลในครอบครัวด้วย ตามระเบียบของแต่ละหน่วยงาน

๔) ระบบสิทธิประกันสังคม เป็นสวัสดิการสำหรับแรงงานในระบบโดยการจ่ายเงิน สมทบจาก ๓ ฝ่าย ได้แก่ ลูกจ้าง นายจ้าง และรัฐ ลูกจ้างที่จ่ายเงินเข้ากองทุนประกันสังคม มีสิทธิ รักษาพยาบาลในกรณีเจ็บป่วย หรือได้รับเงินทดแทนกรณีทุพพลภาพ ตาย คลอดบุตร ชราภาพ สงเคราะห์บุตร หรือว่างงานจากกองทุนประกันสังคมและหรือกองทุนเงินทดแทนได้แล้วแต่กรณี โดยมี สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน เป็นผู้ดูแลกองทุนดังกล่าว

๕) ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (บัตรทอง) เป็นสวัสดิการด้านสุขภาพ สำหรับประชากรกลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่อยู่ในระบบสวัสดิการข้าราชการและกองทุนประกันสังคม ครอบคลุม ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ประมาณ ๔๘.๘ ล้านคน โดยสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้มีการ จัดบริการด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุหลายประการ เช่น (๑) โครงการ “ทีมหมอครอบครัว” (family care team) เป็นระบบการดูแลสุขภาพของประชาชนอย่างครอบคลุมและทั่วถึง ดูแลกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ สะดวกที่จะเดินทางไปยังสถานบริการสาธารณสุข โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เป็นผู้ป่วยติดบ้านหรือติดเตียง เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลสุขภาพที่บ้านได้ โครงการนี้อยู่ระหว่างดำเนินการ (๒) การจัดคลินิก ผู้สูงอายุในโรงพยาบาล (๓) การบริการด้านสุขภาพเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ๕ รายการ ได้แก่ การตรวจคัด กรองมะเร็งลำไส้ใหญ่ บริการทันตกรรม (ฟันเทียม) การผ่าตัดข้อเข่าเทียม การผ่าตัดต้อกระจก และ บริการวัคซีน และ (๔) การดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (long - term care) ในด้านการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง

/สำนักงาน...

^{๒๒} จาก หลักประกันสุขภาพ 10 เรื่องควรรู้, โดย สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2560. สืบค้นจาก <http://ebook.dreamnolimit.com/nhso/004/docs/00.pdf>

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้จัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมเพื่อดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ผ่านกองทุนหลักประกันสุขภาพท้องถิ่น ซึ่งจัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการดูแลสุขภาพของประชาชนในระดับชุมชนที่ให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการประสานงานระหว่างหน่วยงาน องค์กร และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ในการค้นหาปัญหาและความต้องการของประชาชน การร่วมวางแผน และการดำเนินการร่วมกัน ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สมัครใจเข้าร่วมต้องจ่ายเงินสมทบกองทุนบางส่วนตามขนาดขององค์กร ต่อมา ในปี ๒๕๕๗ กองทุนฯ ได้เน้นการดำเนินงานในกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ เช่น กลุ่มแม่และเด็ก กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มคนพิการ เพื่อให้สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เงินกองทุนฯ สามารถนำไปใช้จ่ายได้ทั้งด้านการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการรักษาพยาบาลปฐมภูมิเชิงรุกที่จำเป็นต่อสุขภาพและการดำรงชีวิต รวมทั้งการจัดการดูแลสุขภาพระยะยาวแก่ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง โดยมีสถานบริการของรัฐเป็นผู้จัดบริการในการดูแลผู้ที่ได้รับการรักษาจากโรงพยาบาลแล้วและต้องได้รับการดูแลต่อเนื่องเมื่อกลับมาอยู่บ้าน ปัจจุบันผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการดูแลระยะยาว คือ ผู้ที่มีปัญหาในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันที่มีดัชนี ADL เท่ากับหรือต่ำกว่า ๑๑ แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ผู้สูงอายุติดบ้านซึ่งสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในระดับหนึ่ง และผู้สูงอายุติดเตียงที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง การดำเนินงานมีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนกลุ่มผู้สูงอายุจากติดบ้านเป็นติดสังคม และกลุ่มผู้สูงอายุติดเตียงเป็นติดบ้าน ในส่วนของการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติจะจัดสรรเงินให้ท้องถิ่น จำนวน ๕,๐๐๐ บาท ต่อผู้สูงอายุในภาวะพึ่งพิง ๑ คน

กระทรวงสาธารณสุขมีระบบ “อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน” หรือ “อสม.” ที่มีหน้าที่ในการให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพแก่ประชาชน เผื่อระวังปัญหาด้านสุขภาพ การฟื้นฟูสมรรถภาพ ให้การช่วยเหลือและรักษาพยาบาลเบื้องต้น และส่งต่อผู้ป่วยไปรับบริการยังสถานบริการโดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อให้การดูแลสุขภาพลงไปถึงระดับชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขทำงานในลักษณะเป็นจิตอาสาโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน แต่ได้รับค่าป่วยการเป็นรายเดือน ๆ ละ ๑,๐๐๐ บาท นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดนโยบาย “เปลี่ยนบ้านเป็นโรงพยาบาล” โดยแต่งตั้งบุคคลในครอบครัวเป็นอาสาสมัครประจำครอบครัว (อสค.) ทำหน้าที่ดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ ทั้งนี้ กระทรวงสาธารณสุขได้มีเป้าหมายจัดการอบรมอาสาสมัครประจำครอบครัวให้ได้ปีละ ๕๐๐,๐๐๐ คน โดยผู้จะเป็นอาสาสมัครต้องเข้ารับการฝึกอบรม

/เบื้องต้น...

เบื้องต้นเป็นเวลา ๑๘ ชั่วโมงสำหรับการฝึกให้อาหารทางสายยาง ใส่สายยาง และดูแลปัญหาแทรกซ้อน เพื่อให้สามารถดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เช่น โรคไต โรคเบาหวาน และโรคความดันโลหิตสูงได้

(๒) สภาพปัญหาเกี่ยวกับสิทธิด้านสุขภาพ

(๒.๑) ด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพทั่วไป พบว่า

๑) ผู้สูงอายุที่ใช้สิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติประสบปัญหาบางประการ เช่น การรอเข้าพบแพทย์เป็นเวลานาน และสถานพยาบาลในท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่มีแพทย์เฉพาะทางสำหรับโรคที่พบในผู้สูงอายุ ซึ่งอาจสะท้อนปัญหาการขาดแคลนแพทย์เฉพาะทางในการดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคในกลุ่มโรคเฉพาะในผู้สูงอายุ และปัญหาอัตรากำลังของพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ป่วยในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อมาตรฐานการรักษาพยาบาลและระยะเวลาในการรอรับบริการ นอกจากนี้ ยังพบปัญหาว่า ผู้สูงอายุสามารถเข้ารับบริการได้เฉพาะสถานบริการในเขตที่อยู่ตามทะเบียนบ้านเท่านั้น ซึ่งเป็นปัญหาสำหรับผู้สูงอายุที่ย้ายจากเขตพื้นที่อื่น ทำให้ไม่ได้รับการรักษาพยาบาลหรือเกิดความยุ่งยากในการเดินทางข้ามเขต โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่ติดบ้านและติดเตียง

๒) ผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนไม่มีค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางไปโรงพยาบาล ส่วนผู้สูงอายุติดเตียงและผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ประสบความยากลำบากในการเดินทางไปพบแพทย์ แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถช่วยเหลือหรือสนับสนุนด้านยานพาหนะได้ เนื่องจากไม่มีอำนาจหน้าที่ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การกำหนดหน่วยงานผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งในข้อ ๒ ได้กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในด้านการช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม ตามมาตรา ๑๑ (๖) แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ มีเพียงกระทรวงคมนาคม กรุงเทพมหานคร และรัฐวิสาหกิจเท่านั้น

๓) ผู้สูงอายุไร้สัญชาติที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ ประสบอุปสรรคในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ เช่น ผู้สูงอายุในกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงราย และแม่ฮ่องสอน แม้ได้รับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๓ แต่ยังคงประสบปัญหาการเดินทางไปรับบริการที่สถานพยาบาล เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องการเดินทางออกนอกพื้นที่ที่กำหนด ส่วนผู้สูงอายุไร้สัญชาติที่ตกหล่นการสำรวจทางทะเบียนราษฎร เป็นกลุ่มที่ไม่มีสถานะทางกฎหมายใด ๆ และไม่อยู่ในข่ายที่จะได้รับสิทธิในการรักษาพยาบาลตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวข้างต้น

๔) อาสาสมัครสาธารณสุขมีจำนวนไม่เพียงพอ อาสาสมัคร ๑ คนจะดูแลราว ๑๕ หลังคาเรือน หาก ๑ ครีวเรือนมีผู้สูงอายุ ๒ คน อาจเกินกำลังของอาสาสมัครที่จะดูแล จึงจำเป็นต้องให้

/ญาติ...

ญาติช่วยดูแล รวมทั้งต้องมีทีมบุคลากรทางการแพทย์เข้ามาช่วยสนับสนุนผลัดเปลี่ยนดูแลผู้สูงอายุ เช่น แพทย์ พยาบาลวิชาชีพและเภสัชกร รวมทั้งอาสาสมัครประจำครอบครัว (อสค.) ดังกล่าวข้างต้น

๕) ผู้สูงอายุบางรายประสบปัญหาเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลปฏิบัติไม่เหมาะสม หรือใช้คำพูดไม่สุภาพ ซึ่งอาจมีสาเหตุจากบุคลากรทางการแพทย์มีจำนวนไม่ได้สัดส่วนกับผู้รับบริการ ทำให้เกิดความเครียดจากการให้บริการแก่ผู้ป่วยหรือผู้สูงอายุซึ่งมีความสามารถในการรับรู้และช่วยเหลือตัวเองได้น้อย นอกจากนี้ ประชาชนจำนวนมากมีความต้องการเข้ารับบริการสาธารณสุข ในขณะที่ภาครัฐมีปัญหาด้านแคลนบุคลากรและอุปกรณ์ทางการแพทย์

(๒.๒) ด้านการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในระยะยาว พบว่า มีปัญหาทั้งใน ด้านความเพียงพอและความทั่วถึงของการดูแลที่ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ กระทรวงสาธารณสุขได้แก้ไข ปัญหาโดยใช้ระบบจิตอาสา รวมทั้งให้คนในครอบครัวและชุมชนช่วยดูแลโดยให้ความรู้ผ่านการอบรม หลักสูตรระยะสั้น ซึ่งในระดับชุมชน มีบุคลากรที่ดูแลผู้สูงอายุประกอบด้วยผู้จัดการการดูแลผู้สูงอายุ (care manager) เป็นบุคลากรด้านสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานตามโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล มีหน้าที่จัดทำแผนการดูแลผู้สูงอายุ บริหารจัดการงบประมาณและอุปกรณ์ และกำกับดูแลการทำงานของ ผู้ดูแลผู้สูงอายุ (care giver) ให้เป็นไปตามแผนการดูแลรายบุคคล บุคลากรด้านสาธารณสุขที่จะเป็น ผู้จัดการการดูแลผู้สูงอายุจำเป็นต้องผ่านการฝึกอบรมเฉพาะด้านไม่น้อยกว่า ๗๐ ชั่วโมง และผู้ดูแล ผู้สูงอายุซึ่งไม่จำเป็นต้องมีอาชีพเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุโดยเฉพาะ แต่ต้องมีคุณสมบัติและความรู้ ตามที่กำหนด และต้องเข้ารับการอบรมโดยมีหลักสูตร ๒ หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตร ๗๐ ชั่วโมง และ ๑๔๐ ชั่วโมง แต่พบว่ายังมีปัญหาในการดำเนินการ กล่าวคือ

๑) ผู้เข้ารับการอบรมเป็นผู้จัดการการดูแลผู้สูงอายุมีจำนวนน้อย เนื่องจาก ผู้จัดการการดูแลผู้สูงอายุต้องเป็นบุคลากรทางสาธารณสุขซึ่งมีภาระงานหนักอยู่แล้ว การอบรมใช้ ระยะเวลาทำให้ผู้เข้ารับการอบรมจำเป็นต้องแบ่งเวลาจากงานประจำมาเข้ารับการอบรม นอกจากนี้ ผู้จัดการการดูแลผู้สูงอายุไม่ได้รับค่าตอบแทนพิเศษและงานในส่วนนี้ไม่มีการนับค่างาน มีเพียงพยาบาล เท่านั้นที่จะได้หน่วยกิตในการประกอบวิชาชีพ แต่บุคลากรทางสาธารณสุขอื่นไม่ได้รับประโยชน์ ด้านความก้าวหน้าทางวิชาชีพแต่อย่างใด ทำให้ผู้ปฏิบัติงานรู้สึกท้อถอยและย้ายงาน ปัจจุบันเมื่อ ผู้จัดการการดูแลผู้สูงอายุเกษียณอายุแล้ว ยังหาบุคลากรมาทดแทนยาก ทำให้เกิดการขาดแคลน บุคลากรด้านนี้มากขึ้น โดยมีสัดส่วนของผู้ดูแลผู้สูงอายุต่อผู้สูงอายุอยู่ที่ ๑ ต่อ ๕๐ คน ทำให้ผู้ดูแล ผู้สูงอายุสนใจดูแลผู้สูงอายุที่ติดบ้านมากกว่าผู้สูงอายุที่ติดเตียงเพราะดูแลง่ายกว่า

๒) ไม่สามารถหาผู้มีความสมบัติเข้ารับการอบรมเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ ตามที่ กำหนดว่าต้องจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้ จึงต้องอนุโลมให้ผู้จบการศึกษาระดับ

ประถมศึกษาเข้ารับการอบรมได้ งานทั่วไปของผู้ดูแลผู้สูงอายุ คือ การพาผู้สูงอายุไปพบแพทย์และดูแลเรื่องการให้ยา อย่างไรก็ตาม หากผู้ดูแลผู้สูงอายุมีความรู้น้อยอาจประสบปัญหาการอ่านฉลากยาและอาจไม่สามารถให้ความรู้แก่ญาติของผู้สูงอายุได้ กระทรวงสาธารณสุขจึงได้ประสานให้หน่วยงานของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) มาช่วยเพิ่มความรู้ให้แก่ผู้ดูแลผู้สูงอายุ

๓) ผู้ดูแลผู้สูงอายุได้รับค่าตอบแทนตามจำนวนผู้สูงอายุที่อยู่ในการดูแล อัตราเดือนละ ๑,๕๐๐ บาท ต่อผู้สูงอายุจำนวน ๕ - ๑๐ คน แต่หากมีผู้สูงอายุในความดูแลต่ำกว่า ๕ คน ผู้ดูแลผู้สูงอายุจะได้รับค่าตอบแทนการดูแลเดือนละ ๖๐๐ บาท ซึ่งจ่ายให้ในลักษณะของเงินสนับสนุนค่าใช้จ่าย เช่น การเดินทาง แทนค่าจ้างและยังไม่สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายการดำรงชีพในปัจจุบัน จึงทำให้ผู้ที่ผ่านการอบรมแล้วบางรายไม่ทำงานดูแลผู้สูงอายุเนื่องจากการทำงานอื่นได้ค่าตอบแทนที่ดีกว่า นอกจากนี้ ค่าตอบแทนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและผู้ดูแลผู้สูงอายุยังมีความเหลื่อมล้ำมากกว่าเท่าตัวแม้ว่างานจะมีลักษณะที่ใกล้เคียงกันก็ตาม

๔) แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานและการได้รับค่าตอบแทนของผู้ดูแลผู้สูงอายุแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ เช่น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้เห็นว่าผู้ดูแลผู้สูงอายุควรทำงานในลักษณะจิตอาสามากกว่าและไม่ควรมีค่าตอบแทน ในขณะที่ภาคกลางเห็นว่าการมีค่าตอบแทนเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึงในการจัดระบบการทำงานและการได้รับค่าตอบแทนของผู้ดูแลผู้สูงอายุในภาพรวม

๕) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสบปัญหาด้านงบประมาณในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในระดับชุมชน ในเรื่องการเบิกจ่ายงบประมาณที่มีการทักท้วงจากสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินว่าไม่ใช่ภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีการเรียกคืนเงินที่ใช้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กมักมีงบประมาณไม่เพียงพอในการจัดซื้ออุปกรณ์สำหรับผู้สูงอายุ

๖) การดูแลผู้สูงอายุในระยะยาวเป็นบริการที่มีเฉพาะในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติเท่านั้น จึงทำให้ผู้สูงอายุที่ใช้สิทธิในระบบอื่น ๆ ไม่สามารถรับบริการดังกล่าวได้

๗) ปัจจุบันยังไม่มีกำหนดมาตรฐานกลางของสถานดูแลผู้สูงอายุระยะยาวที่ดำเนินการโดยเอกชน ยังไม่มีกฎหมายกำกับดูแลให้มีคุณภาพ และยังขาดหน่วยงานรับผิดชอบการขึ้นทะเบียนและกำกับดูแลสถานรับดูแลผู้สูงอายุหรือผู้มีภาวะพึ่งพิงที่มีปัญหาด้านสุขภาพโดยตรง^{๒๓}

/(๒.๓) ด้านการดูแล...

^{๒๓} จาก รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะนโยบายหรือมาตรการเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิของผู้สูงอายุ: กรณีการเลือกปฏิบัติในผู้สูงอายุ, โดย ดารารัตน์ อานันท์สนองศ์ พัทธวรรณ นุชประยูร และ ฌานิทธี สันตะพันธุ์, 2562, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. สืบค้นจาก <http://library.nhrc.or.th/ulib/document/Fulltext/F10477.pdf>

(๒.๓) ด้านการดูแลผู้สูงอายุในสถานการณ์การระบาดของโรคติดต่ออันตราย

ปรากฏข้อมูลว่า

๑) ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังหรือขาดผู้ดูแล หรือผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ มีอุปสรรคในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน และการดูแลจากผู้ที่มีความรู้เฉพาะในด้านการดูแลผู้สูงอายุในสถานการณ์โรคระบาด อีกทั้งมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคมอาจทำให้เกิดภาวะเครียดและวิตกกังวล

๒) ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเสี่ยงได้รับเชื้อจากบุคคลในครอบครัวที่อยู่ในวัยทำงาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ บุคคลในครอบครัวต้องคอยช่วยเหลือ หากไม่ได้รับการฝึกฝนและแนะนำเกี่ยวกับมาตรการในการทำความสะอาดและป้องกันการติดเชื้อก็จะเกิดความเสี่ยงที่จะติดเชื้อได้

๓) การที่ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองได้ต้องกักตัวเองอยู่บ้าน ไม่ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นร่างกาย กระตุ้นสมองเป็นเวลานาน รวมถึงเกิดภาวะเครียดจากการติดตามข่าวสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค จนอาจมีความเสี่ยงที่จะกลายเป็นผู้สูงอายุติดบ้านหรือติดเตียง

๔) สถานดูแลผู้สูงอายุเป็นสถานที่ที่มีการให้บริการด้านที่พักอาศัย มีการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุในการดำเนินกิจวัตรประจำวัน การรักษาพยาบาลเบื้องต้น จึงมีคนจำนวนมากทั้งผู้บริหาร ผู้ประกอบการ ผู้จัดการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และผู้สูงอายุ รวมถึงอาจมีบุคคลภายนอกเข้ามาจัดกิจกรรมในสถานดูแลผู้สูงอายุ จึงเป็นสถานที่เสี่ยงที่จะมีการแพร่กระจายของเชื้อโรค

๕) การเผยแพร่ข้อมูลว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงที่จะติดเชื้อทำให้สังคมเกิดทัศนคติในแง่ลบต่อผู้สูงอายุและมีแนวโน้มที่จะเว้นระยะห่าง (social distancing) มากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุกลายเป็นกลุ่มคนที่ถูกโดดเดี่ยวออกจากสังคม ทั้งในมิติของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั่ว ๆ ไป ในครอบครัว ชุมชน และสังคมและในมิติของการจ้างงาน การประกอบการธุรกิจ เป็นต้น

๓.๓.๓ สถานการณ์และสภาพปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในหลักประกันรายได้

(๑) สถานการณ์สิทธิในหลักประกันรายได้

รายได้ของผู้สูงอายุมีที่มาจากแหล่งต่าง ๆ เช่น การทำงาน ดอกเบี้ยจากเงินออม หรือการขายทรัพย์สิน การพึ่งพาทางการเงินจากบุคคลในครอบครัว เงินบำนาญบำนาญ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การออมในระบบกองทุนประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุของสำนักงานสถิติแห่งชาติเมื่อปี ๒๕๖๐ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเพียงพอต่อการดำรงชีพจากรายได้ที่ผู้สูงอายุได้รับ ซึ่งเป็นการให้ผู้สูงอายุประเมินตามความรู้สึกของตนเองโดยไม่ได้ใช้จำนวนเงินรายได้มาเป็นเกณฑ์ในการวัด พบว่าครึ่งหนึ่งหรือร้อยละ ๕๐.๓ ของผู้สูงอายุตอบว่ามีรายได้เพียงพอ ร้อยละ ๒๕.๔ ตอบว่าเพียงพอเป็นบางครั้ง และร้อยละ

๑๘.๕ ตอบว่ามีรายได้ไม่เพียงพอ ทั้งนี้ แหล่งรายได้ที่สำคัญของผู้สูงอายุ ได้แก่ การพึ่งพาทางการเงินจากบุตร (ร้อยละ ๓๔.๗) รองลงมา ได้แก่ จากการทำงานของสูงอายุเอง (ร้อยละ ๓๑) เปียยังชีพจากทางราชการ (ร้อยละ ๒๐) และแหล่งรายได้อื่น เช่น เงินบำเหน็จบำนาญ จากคู่สมรสและจากดอกเบี้ยเงินออมหรือการขายทรัพย์สิน (ร้อยละ ๕.๙, ๔.๖ และ ๒.๓ ตามลำดับ) อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุที่พึ่งพารายได้หลักจากบุตรมีจำนวนลดลงอย่างมากจากร้อยละ ๕๒ ในปี ๒๕๕๐ เหลือเพียงร้อยละ ๓๔.๗ ในปี ๒๕๖๐ อันเป็นผลจากแนวโน้มที่คนไทยมีบุตรน้อยลง การย้ายถิ่นของคนวัยทำงาน และค่านิยมที่เปลี่ยนไปทำให้โอกาสที่ผู้สูงอายุจะได้รับเงินช่วยเหลือค่าจุนจากบุตรหลานจึงน้อยลงตามไปด้วย ถ้าหากกลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้ไม่มีบำเหน็จบำนาญหรือเงินออม และไม่มีโอกาสในการทำงาน เช่น ผู้สูงอายุที่เคยประกอบอาชีพเกษตรกร ชาวประมง ผู้รับจ้างเหมาทำงาน เป็นต้น ก็จะเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงที่จะขาดหลักประกันรายได้ที่มั่นคงและเสี่ยงต่อภาวะความยากจนเพิ่มขึ้น

ในปัจจุบันรูปแบบการออมเงินเพื่อเป็นหลักประกันรายได้ยามชราภาพในประเทศไทยอาจแบ่งเป็น ๒ ประเภทตามกลุ่มแรงงาน ๒ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มแรงงานในระบบ เป็นการออมภาคบังคับสำหรับกลุ่มแรงงานในระบบ ได้แก่ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ กองทุนประกันสังคมและกองทุนสงเคราะห์ครูเอกชนสำหรับลูกจ้างในภาคเอกชน กลุ่มแรงงานในระบบยังมีทางเลือกในการออมแบบสมัครใจด้วย เช่น กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (Retirement Mutual Fund : RMF) ๒) กลุ่มแรงงานนอกระบบ เป็นการออมโดยสมัครใจ โดยมีทางเลือกออมเงินในระบบประกันสังคมหลายช่องทาง ทั้งกองทุนการออมแห่งชาติ กองทุนประกันสังคม (ตามมาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๐ ของพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม) และกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ

ผู้ประกันตนตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ มี ๓ ประเภท คือ (๑) ผู้ประกันตนตามมาตรา ๓๓ เป็นแรงงานในระบบที่อยู่ภาคบังคับให้ส่งเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม ซึ่งจะได้รับสิทธิประโยชน์และความคุ้มครองในการดำรงชีวิตยามชราภาพ (๒) ผู้ประกันตนตามมาตรา ๓๙ เป็นแรงงานนอกระบบที่เคยเป็นแรงงานในระบบมาก่อน แต่ปัจจุบันไม่ได้ทำงานหรือลาออกจากงานแล้ว และยังคงสมัครใจเป็นผู้ประกันตนต่อเนื่องเพื่อรับสิทธิประโยชน์จากกองทุนประกันสังคมตามเงื่อนไขที่กำหนด และ (๓) ผู้ประกันตนตามมาตรา ๔๐ เป็นแรงงานนอกระบบที่สมัครใจเข้าสู่กองทุนประกันสังคม ซึ่งตามพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และอัตราการจ่ายเงินสมทบประเภทของประโยชน์ทดแทน ตลอดจนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขแห่งสิทธิในการรับประโยชน์ทดแทนของบุคคล ซึ่งสมัครเป็นผู้ประกันตน พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๖ มาตรา ๗ และมาตรา ๘ ผู้ประกันตนตามมาตรา ๔๐ มีทางเลือกในการจ่ายเงินสมทบและมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทน ดังนี้

/ผู้ประกันตน ...

ผู้ประกันตน	การจ่ายเงินสมทบ	ประโยชน์ทดแทน
ทางเลือกที่ ๑	ผู้ประกันตนจ่ายสมทบ ๓๐ บาทต่อเดือน รัฐจ่ายสมทบ ๓๐ บาทต่อเดือน รวมเป็นจ่ายสมทบ ๑๐๐ บาท	- ในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย - ในกรณีทุพพลภาพ - ในกรณีตาย (ข้อจำกัดคือไม่มีเงินบำเหน็จชราภาพ)
ทางเลือกที่ ๒	ผู้ประกันตนจ่ายสมทบ ๑๐๐ บาทต่อเดือน รัฐจ่ายสมทบ ๕๐ บาทต่อเดือน รวมเป็นเงินสมทบ ๑๕๐ บาท	- ในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย - ในกรณีทุพพลภาพ - ในกรณีตาย - ในกรณีชราภาพ
ทางเลือกที่ ๓	ผู้ประกันตนจ่ายสมทบ ๓๐๐ บาทต่อเดือน รัฐจ่ายสมทบ ๑๕๐ บาทต่อเดือน รวมเป็นเงินสมทบ ๔๕๐ บาท	- ในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย - ในกรณีทุพพลภาพ - ในกรณีตาย - ในกรณีชราภาพ - ในกรณีสงเคราะห์บุตร (ใกล้เคียงแรงงานในระบบ)

จากการสำรวจแรงงานนอกระบบของสำนักงานสถิติแห่งชาติเมื่อปี ๒๕๖๑ ประเทศไทยมีแรงงานนอกระบบประมาณ ๒๑.๒ ล้านคน หรือร้อยละ ๕๕.๓ ของแรงงานทั้งหมด ส่วนใหญ่มีการศึกษาไม่สูงนักเมื่อเทียบกับแรงงานในระบบ โดยในจำนวนนี้เป็นผู้สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรีมากถึงร้อยละ ๙๐ แบ่งเป็นผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ๑๒.๖ ล้านคน และระดับมัธยมศึกษา ๖.๕ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๔ และ ๓๐.๙ ตามลำดับ มากกว่าครึ่งทำงานในภาคเกษตรกรรม^{๒๔} หากแรงงานกลุ่มนี้ไม่มีการวางแผนและการบริหารจัดการทางการเงินที่ดีพอ ย่อมส่งผลให้เกิดความเสี่ยงที่จะประสบปัญหาความยากจนในวัยสูงอายุ

ทั้งนี้ เมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้ขยายคุณสมบัติของบุคคลที่สมัครผู้ประกันตนตามมาตรา ๔๐ จากเดิมที่ต้องเป็นผู้มีอายุไม่เกิน ๖๐ ปี เป็นไม่เกิน ๖๕ ปีเพื่อประชากรสูงอายุที่ยังมีสุขภาพแข็งแรงและทำงานได้ได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างต่อเนื่อง

ในการสร้างหลักประกันรายได้ขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุ รัฐได้จ่ายเบี้ยยังชีพรายเดือนสำหรับผู้สูงอายุทุกคนที่ไม่ได้รับบำนาญจากรัฐ ตามมาตรา ๑๑ (๑๑)

/แห่ง....

^{๒๔} จาก การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2561, โดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561. สืบค้นจาก http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านสังคม/สาขาแรงงาน/Informal_work_force/แรงงานนอกระบบ2561/2561_Full_Report.pdf

แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๖ และตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๕ รัฐได้จ่ายเบี้ยยังชีพแบบขั้นบันไดตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๔ โดยผู้ที่มีอายุ ๖๐ - ๖๙ ปีจะได้รับเบี้ยในอัตราเดือนละ ๖๐๐ บาท ผู้ที่มีอายุ ๗๐ - ๗๙ ปีได้รับเบี้ยในอัตราเดือนละ ๗๐๐ บาท ผู้ที่มีอายุ ๘๐ - ๘๙ ปีได้รับเบี้ยในอัตราเดือนละ ๘๐๐ บาท และผู้ที่มีอายุ ๙๐ ปีขึ้นไปได้รับเบี้ยในอัตราเดือนละ ๑,๐๐๐ บาท ซึ่งเดิมผู้สูงอายุสามารถรับเงินดังกล่าวได้ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ แต่ต่อมา ได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดหน่วยงานผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ ลงวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ซึ่งในข้อ ๑ กำหนดให้กระทรวงการคลังเป็นหน่วยงานเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินการ เรื่อง การจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม และข้อกำหนดให้กรมบัญชีกลางเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการจ่ายเงินดังกล่าว และเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๖๓ กรมบัญชีกลางสามารถจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นครบทั้ง ๗๖ จังหวัด จำนวน ๗,๗๗๔ แห่ง โดยโอนเงินเข้าบัญชีเงินฝากของผู้มีสิทธิโดยตรง มีรอบการจ่ายเงินทุกวันที่ ๑๐ ของเดือน หากเดือนใดวันที่ ๑๐ ตรงกับวันหยุดราชการ จะจ่ายในวันทำการก่อนวันหยุดนั้น ๆ เนื่องจากได้มีการเชื่อมโยงระบบสารสนเทศการจัดการฐานข้อมูลเบี้ยยังชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับระบบบูรณาการฐานข้อมูลสวัสดิการสังคม (e - Social Welfare) ของกรมบัญชีกลาง^{๒๕}

ในกรณีที่เบี้ยยังชีพที่รัฐจ่ายให้ยังไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาสามารถขอความช่วยเหลือจากรัฐได้ โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์พิจารณาให้ความช่วยเหลือเป็นเงินหรือสิ่งของในวงเงินไม่เกิน ๓,๐๐๐ บาทต่อครั้ง และช่วยเหลือติดต่อกันได้ไม่เกิน ๓ ครั้งต่อครอบครัวต่อปี^{๒๖}

การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุต้องใช้งบประมาณเพิ่มขึ้นทุกปีตามจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลในตารางแสดงจำนวนผู้สูงอายุและงบประมาณเบี้ยยังชีพ ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๖๒ ปรากฏว่า

/ในปี ๒๕๕๐ ...

^{๒๕} จาก ข่าวกรมบัญชีกลาง ฉบับที่ ๓๐/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๓ เรื่อง ดีโดย ๑๐ ม.ค. ๖๓ กรมบัญชีกลาง เริ่มจ่ายตรงเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและเบี้ยความพิการให้กับผู้มีสิทธิทั่วประเทศ, โดย กรมบัญชีกลาง, ๒๕๖๓. สืบค้นจาก <https://www.cgd.go.th/cs/Satellite?blobcol=urldata&blobkey=id&blobnocache=false&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1438175163228&ssbinary=true>

^{๒๖} จาก “ระเบียบกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการว่าด้วยการสงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและผู้ไร้ที่พึ่ง พ.ศ. ๒๕๕๒,” (2553, 11 มกราคม), *ราชกิจจานุเบกษา*, 127(ตอนพิเศษ 3 ง), น. 10-12. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2553/E/003/10.PDF>

ในปี ๒๕๕๐ มีผู้สูงอายุที่ลงทะเบียนเพื่อขอรับเบี้ยยังชีพจากรัฐ จำนวน ๑,๗๗๑,๐๙๐ คน ใช้งบประมาณในการจ่ายเบี้ยยังชีพ ๑๐,๖๒๖.๕๔ ล้านบาท ในปี ๒๕๖๒ ผู้สูงอายุลงทะเบียนเพิ่มขึ้นเป็น ๙,๐๙๓,๙๗๔ คน ใช้งบประมาณจำนวน ๗๑,๙๑๒.๐๔ ล้านบาท^{๒๗}

ตารางแสดงจำนวนผู้สูงอายุและงบประมาณเบี้ยยังชีพ ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๖๒

ปี	จำนวนผู้สูงอายุ (ราย)	งบประมาณ (ล้านบาท)
๒๕๕๐	๑,๗๗๑,๐๙๐	๑๐,๖๒๖.๕๔
๒๕๕๑	๑,๗๗๒,๖๖๖	๑๐,๖๒๐.๑๓
๒๕๕๒	๕,๔๔๘,๙๔๐	๒๑,๙๖๓.๖๗
๒๕๕๓	๕,๖๕๒,๘๓๗	๓๒,๗๗๘.๙๐
๒๕๕๔	๖,๕๒๑,๗๔๙	๓๗,๘๙๓.๔๐
๒๕๕๕	๖,๗๘๔,๗๓๔	๕๔,๒๗๔.๓๐
๒๕๕๖	๗,๒๙๖,๕๗๓	๕๘,๓๔๗.๐๔
๒๕๕๗	๗,๖๘๗,๐๕๒	๖๑,๔๐๖.๗๓
๒๕๕๘	๗,๗๔๙,๑๓๘	๖๑,๘๗๙.๒๘
๒๕๕๙	๘,๐๒๑,๘๕๓	๖๓,๒๑๙.๔๔
๒๕๖๐	๘,๑๕๗,๑๗๕	๖๔,๗๗๐.๓๖
๒๕๖๑	๘,๔๐๘,๔๙๘	๖๖,๕๙๗.๖๕
๒๕๖๒	๙,๐๙๓,๙๗๔	๗๑,๙๑๒.๐๔

ที่มา : กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร เทศบาลเมืองพัทยา

(๒) สภาพปัญหาเกี่ยวกับสิทธิด้านหลักประกันรายได้

(๒.๑) ผู้สูงอายุมีรายได้ไม่เพียงพอใช้จ่ายยามชราภาพ เนื่องจากขาดการวางแผนการออมเงินก่อนการเกษียณอายุ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบที่ไม่ได้เตรียมการวางแผนยามเกษียณอายุไว้

(๒.๒) มาตรการของรัฐในการสร้างช่องทางการออมสำหรับแรงงานนอกระบบ เพื่อให้มีหลักประกันรายได้ในยามชราภาพ ตามพระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๔ และพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ มาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๐ ซึ่งเปิดโอกาสให้แรงงาน

/นอกระบบ..

^{๒๗} จาก ตารางจำนวนและเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยเอดส์ ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ - ๒๕๖๒ รายปี, โดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๒. สืบค้นจาก http://social.nesdc.go.th/SocialStat/StatReport_Final.aspx?reportid=175&template=1R2C&yeartype=M&subcatid=47

นอกระบบสามารถสมัครเป็นผู้ประกันตนได้ เป็นการออมแบบสมัครใจซึ่งยังมีประชาชนเข้าร่วมน้อย เนื่องจากการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับช่องทางการออมดังกล่าวและสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับ ยังไม่แพร่หลาย

(๒.๓) การออมกับกองทุนประกันสังคมตามมาตรา ๔๐ ของพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ยังไม่ครอบคลุมสิทธิประโยชน์ในเรื่องเงินบำเหน็จชราภาพ กล่าวคือ ทางเลือกสำหรับแรงงานนอกระบบในการออมกับกองทุนประกันสังคมตามมาตรา ๔๐ ของพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ผู้ประกันตนตามทางเลือกที่ ๒ และ ๓ เท่านั้นที่จะได้รับประโยชน์ทดแทน ในกรณีชราภาพหลังเกษียณอายุ ส่วนผู้ประกันตนตามทางเลือกที่ ๑ ไม่ได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพ หากผู้ประกันตนไม่มีการออมในรูปแบบอื่น จะทำให้ขาดหลักประกันรายได้ที่เพียงพอต่อการยังชีพเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ แม้ว่าภาครัฐจะเพิ่มช่องทางให้ผู้ประกันตนตามมาตรา ๔๐ ทางเลือกที่ ๑ สามารถเข้าร่วมการออมเพิ่มเติมกับกองทุนการออมแห่งชาติเพื่อรับบำเหน็จชราภาพได้ แต่ช่องทางดังกล่าวยังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร

(๒.๔) ปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เช่น ปัญหาผู้สูงอายุไม่ทราบว่าต้องลงทะเบียนรับเบี้ยยังชีพเมื่ออายุครบ ๕๙ ปีบริบูรณ์เพื่อให้สามารถรับเบี้ยผู้สูงอายุได้ในปีที่อายุครบ ๖๐ ปี ปัญหาการย้ายภูมิลำเนาของผู้สูงอายุ ทำให้การรับเบี้ยยังชีพขาดความต่อเนื่องและไม่ได้รับเบี้ยยังชีพย้อนหลัง และปัญหาเกี่ยวกับการเบิกจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เช่น ความล่าช้าในการเบิกจ่าย เป็นต้น

(๒.๕) ปัญหาภาระด้านงบประมาณในการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ซึ่งจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้รัฐต้องใช้งบประมาณในการจ่ายเบี้ยยังชีพเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องดังกล่าวข้างต้นอาจเป็นภาระทางการคลังของประเทศในระยะยาว

๓.๓.๔ สถานการณ์และสภาพปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการทำงาน

(๑) สถานการณ์สิทธิในการทำงาน

การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยส่งผลให้ประชากรในวัยทำงานลดลง แต่ยังมีผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งที่ยังสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยปี ๒๕๖๐ ของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย ให้ข้อมูลว่าผู้สูงอายุไทยมีแนวโน้มที่จะทำงานเป็นสัดส่วนที่สูงขึ้นจากร้อยละ ๓๒.๒ ในปี ๒๕๔๕ เป็นร้อยละ ๓๕.๕ ในปี ๒๕๖๐ และจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติครั้งล่าสุดในปี ๒๕๖๒ พบว่า มีจำนวนผู้สูงอายุทำงานเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๓๔.๕ กล่าวคือ มีผู้สูงอายุที่ยังทำงานถึง ๔.๒๓ ล้านคน จากผู้สูงอายุทั้งสิ้น ๑๒.๒๗ ล้านคน แบ่งเป็นผู้สูงอายุที่ทำงานในภาคเกษตรกรรม ร้อยละ ๖๐.๓ รองลงมาเป็นภาคการค้าและการบริการ ร้อยละ ๒๙.๓ และ

/ภาคการผลิต...

ภาคการผลิต ร้อยละ ๑๐.๔ เมื่อพิจารณาระดับการศึกษาของผู้สูงอายุที่ทำงานพบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่มีการศึกษาหรือมีการศึกษต่ำกว่าระดับประถมศึกษา (ร้อยละ ๗๙.๗)^{๒๘}

ผู้สูงอายุที่ทำงานส่วนใหญ่ หรือร้อยละ ๕๐.๕ เป็นผู้สูงอายุวัยต้น (ช่วงอายุ ๖๐ - ๖๙ ปี) มีการทำงานเฉลี่ยประมาณ ๓๘ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เหตุผลสำคัญที่ผู้สูงอายุยังทำงาน คือ ยังมีสุขภาพแข็งแรง (ร้อยละ ๔๗.๗) และต้องการรายได้เลี้ยงครอบครัวหรือตนเอง (ร้อยละ ๔๓.๔)^{๒๙} ในกลุ่มผู้สูงอายุที่ทำงาน มีผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานในระบบ ๕.๐๗ แสนคน (ร้อยละ ๑๒) และแรงงานนอกระบบ ๓.๗๓ ล้านคน (ร้อยละ ๘๘) ภาพรวมผู้สูงอายุได้รับค่าจ้างเฉลี่ยต่อเดือนประมาณ ๑๑,๓๓๖ บาท โดยผู้สูงอายุที่ทำงานในภาคการค้าและบริการได้รับค่าจ้างเฉลี่ยต่อเดือนประมาณ ๑๕,๐๐๓ บาท ภาคการผลิต ๙,๗๑๙ บาท และภาคการเกษตร ๕,๐๘๙ บาท^{๓๐}

ตามกฎหมายหลายฉบับที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ พบว่าไม่มีกฎหมายฉบับใดที่ส่งเสริมและคุ้มครองการทำงานของผู้สูงอายุไว้เป็นการเฉพาะ สิทธิในการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทยจึงเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล และระบบการจ้างงาน ดังนี้

๑) การขยายอายุเกษียณ ในส่วนของภาครัฐครอบคลุมข้าราชการประเภทต่าง ๆ เช่น ข้าราชการตุลาการ ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การแต่งตั้งและการดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาอาวุโส พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ข้าราชการอัยการ ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การแต่งตั้งและการดำรงตำแหน่งอัยการอาวุโส พ.ศ. ๒๕๔๓ ข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา ตามประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการต่อเวลาราชการของข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้าราชการพลเรือน ตาม กฎ ก.พ. ว่าด้วยการให้ข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งมีอายุครบหกสิบปีบริบูรณ์รับราชการต่อไป พ.ศ. ๒๕๕๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ข้าราชการองค์กรอิสระ ตามประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง การให้ข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. ซึ่งมีอายุครบหกสิบปีบริบูรณ์รับราชการต่อไป พ.ศ. ๒๕๕๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นต้น การขยายอายุเกษียณที่ผ่านมาเป็นการแก้ไขปัญหาคาดแคลนบุคลากรในบางสายงาน

/โดยตั้งแต่..

^{๒๘} จาก สรุปผลที่สำคัญการทำงานของสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๒, โดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562. สืบค้นจาก http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านสังคม/สาขาแรงงาน/Labor_of_the_elderly/2562/สรุปผลที่สำคัญ62.pdf

^{๒๙} จาก รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2560, โดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561. สืบค้นจาก <http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านสังคม/สาขาประชากร/ประชากรสูงอายุ/2560/รายงานฉบับสมบูรณ์.pdf>

^{๓๐} จาก สรุปผลที่สำคัญการทำงานของสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2562, โดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562. สืบค้นจาก http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านสังคม/สาขาแรงงาน/Labor_of_the_elderly/2562/สรุปผลที่สำคัญ62.pdf

โดยตั้งแต่ปี ๒๕๕๙ เป็นต้นมา สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.) ได้ศึกษาการขยายอายุเกษียณราชการเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมสูงอายุ นอกจากนี้ แผนการปฏิรูปประเทศด้านสังคมได้กำหนดให้มีการขยายอายุเกษียณราชการจาก ๖๐ ปี เป็น ๖๓ ปีภายในปี ๒๕๖๗ โดยให้สำนักงาน ก.พ. และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.) ดำเนินการศึกษาความเหมาะสมของตำแหน่งที่จะขยายอายุเกษียณ ซึ่งในการศึกษาต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพ อัตรากำลังสิทธิประโยชน์ และผลกระทบต่อการทำงานของแรงงานคนรุ่นใหม่ทดแทนผู้ที่เกษียณอายุ ซึ่งต่อมาเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๒ ได้มีการประกาศ กฎ ก.พ. ว่าด้วยการให้ข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งมีอายุครบหกสิบปีบริบูรณ์รับราชการต่อไป (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒ กำหนดให้ผู้ที่ยังดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการระดับเชี่ยวชาญหรือประเภททั่วไประดับอาวุโสขึ้นไปต่อเนื่องมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑ ปีและมีอายุครบ ๖๐ ปีบริบูรณ์สามารถรับราชการต่อไปได้อีกไม่เกิน ๑๐ ปี ส่วนการทำงานในภาคเอกชนไม่มีกฎหมายกำหนดอายุเกษียณไว้ จึงเป็นไปตามที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกันในสัญญาจ้าง ซึ่งโดยทั่วไปอายุเกษียณอยู่ที่ ๕๕ ปี

๒) การส่งเสริมการจ้างงานของผู้สูงอายุ ตามนโยบายของรัฐบาล โดยกระทรวงแรงงานได้กำหนดไว้ในแผนงานเร่งด่วนของกระทรวงฯ และได้จัดให้มีเว็บไซต์ <http://dod.go.th/elderly> เพื่อเป็นเครือข่ายในการจับคู่แรงงานสูงอายุกับนายจ้าง จัดทำระบบให้ผู้สมัครงานสามารถค้นตำแหน่งงานผ่านศูนย์สมาร์ตจ๊อบ รวมทั้งมีบริการสายด่วนสำหรับการหางานของบุคคลทุกกลุ่ม แต่ความต้องการแรงงานยังคงมีน้อย ทำให้ต้องแสวงหาพันธมิตรและความร่วมมือจากเครือข่ายภาคเอกชนขนาดใหญ่เพื่อหาตำแหน่งงานว่างที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ นอกจากนี้ รัฐบาลได้มีมาตรการส่งเสริมให้มีการจ้างผู้สูงอายุทำงาน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ โดยให้ผู้ประกอบการที่จ้างผู้มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปในอัตราเงินเดือนไม่เกิน ๑๕,๐๐๐ บาทต่อเดือนสามารถนำค่าใช้จ่ายที่เป็นค่าจ้างผู้สูงอายุมาหักภาษีได้สองเท่า โดยนายจ้างสามารถขอใช้สิทธิได้ไม่เกินร้อยละ ๑๐ ของจำนวนลูกจ้างทั้งหมด ทั้งนี้ ลูกจ้างจะต้องไม่เป็นผู้ถือหุ้นของกิจการ กรรมการ ผู้บริหาร หรือเคยเป็นผู้บริหารของกิจการ

ในส่วนของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ รัฐได้มีมาตรการสนับสนุนให้สามารถขอกู้ยืมเงินเพื่อลงทุนประกอบอาชีพจากกองทุนผู้สูงอายุซึ่งเป็นกองทุนที่ได้รับเงินอุดหนุนจากภาษีสรรพสามิตตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ให้ข้อมูลการดำเนินงานของกองทุนฯ ว่าตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๖๑ ได้มีการอนุมัติเงินไปแล้วประมาณ ๒,๐๐๐ ล้านบาท โดยเป็นกรณีของการกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ ๖๙,๒๒๔ ราย เป็นเงินประมาณ ๑,๘๗๐ ล้านบาท และเป็นกรณีการกู้ยืมเงินประกอบอาชีพรายกลุ่ม ๗๔ กลุ่ม เป็นเงินประมาณ ๖.๙ ล้านบาท โดยการให้กู้ยืมแบบรายกลุ่มได้ยกเลิกแล้วตั้งแต่ปี ๒๕๕๖ ส่วนที่เหลือเป็นการสนับสนุนโครงการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ อาทิ โครงการส่งเสริมความรู้และการฝึกอบรมแก่ผู้สูงอายุ

/โครงการ...

โครงการเพื่อการดูแลสุขภาพ ออกกำลังกาย และนันทนาการ โครงการฝึกอาชีพและพัฒนาทักษะเพื่อเสริมรายได้ และโครงการอนุรักษ์และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา รวม ๑,๖๑๕ โครงการ เป็นเงินประมาณ ๑๕๘.๘ ล้านบาท อย่างไรก็ตาม ปัญหาจากการดำเนินงานของกองทุนฯ เช่น ผู้สูงอายุ ไม่ได้นำเงินไปลงทุนแต่ก็ยืมเงินไปให้บุตรหลานใช้หนี้สิน ผู้สูงอายุเข้าใจว่าเงินทุนประกอบอาชีพเป็นเงินให้เปล่า ผู้สูงอายุเสียชีวิตขณะมีหนี้ค้างชำระ และผู้สูงอายุอยู่ในพื้นที่ห่างไกลไม่ทราบข้อมูลว่ามีกองทุน ผู้สูงอายุ เป็นต้น

๓) การคุ้มครองแรงงานสูงอายุในการจ้างงานภาคเอกชน พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ยังไม่มีบทบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์ ข้อห้าม และเงื่อนไขในการทำงานของลูกจ้างที่เป็นผู้สูงอายุไว้เป็นการเฉพาะเช่นเดียวกับลูกจ้างหญิงและเด็ก เช่น ลักษณะงานที่เป็นข้อห้ามในการจ้างทำงาน การกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำรายชั่วโมง เป็นต้น ให้เหมาะสมกับวัยและสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐ เปิดช่องให้มีการกำหนดค่าจ้างที่แตกต่างตามประเภทของงานและตามพื้นที่ได้ โดยลูกจ้างที่เป็นผู้สูงอายุต้องได้รับค่าจ้างไม่น้อยกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่คณะกรรมการค่าจ้างกำหนด นอกจากนี้ กฎหมายดังกล่าวยังได้กำหนดในเรื่องการเกษียณอายุของลูกจ้างในภาคเอกชนว่า หากไม่ได้มีการตกลงหรือกำหนดการเกษียณอายุไว้ ลูกจ้างที่อายุครบ ๖๐ ปีขึ้นไปมีสิทธิแสดงเจตนาเกษียณอายุต่อนายจ้างได้โดยถือเป็นการเลิกจ้างที่ได้รับค่าชดเชย ซึ่งถือเป็นการคุ้มครองแรงงานที่เป็นผู้สูงอายุ ทั้งนี้ ปัจจุบันกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน อยู่ระหว่างพิจารณาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการยกร่างพระราชบัญญัติการจ้างงานผู้สูงอายุเพื่อคุ้มครองการทำงานของผู้สูงอายุต่อไป

(๒) สภาพปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการทำงาน

(๒.๑) ปัญหาเกี่ยวกับสภาพการทำงานของผู้สูงอายุ สรุปรจากข้อมูลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี ๒๕๖๐ ได้ ๓ ประการ ดังนี้

๑) ปัญหาเกี่ยวกับค่าตอบแทน (ร้อยละ ๖๐) และสภาพการจ้าง ซึ่งรวมถึงการทำงานหนัก ไม่ได้รับค่าจ้างอย่างต่อเนื่อง ไม่มีสวัสดิการ และการทำงานไม่ตรงกับเวลาปกติ ไม่มีวันหยุด ชั่วโมงการทำงานมากเกินไป และลาพักผ่อนไม่ได้

๒) ปัญหาความไม่ปลอดภัยในการทำงาน เช่น ปัญหาจากสารเคมีและสารพิษ เครื่องจักรและเครื่องมือเป็นอันตราย การได้รับอันตรายต่อระบบหูและตา และการทำงานในที่สูง ใต้น้ำ หรือใต้ดิน ซึ่งมีผู้สูงอายุประสบปัญหาดังกล่าว จำนวน ๔๕๖,๐๐๐ คน

/๓) ปัญหา...

๓) ปัญหาสภาพแวดล้อมในการทำงาน ส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับอิริยาบถในการทำงาน (ร้อยละ ๕๓.๔) รวมถึงปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ การทำงานที่มีฝุ่น ควันและกลิ่น แสงสว่างไม่เพียงพอ สถานที่ทำงานที่สกปรก เสียงดัง คับแคบ และอากาศไม่ถ่ายเท

(๒.๒) ปัญหาเกี่ยวกับการจ้างงานผู้สูงอายุ สรุปได้ ดังนี้

๑) กฎหมายที่เกี่ยวข้องไม่มีบทบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิในการทำงานของผู้สูงอายุไว้เป็นการเฉพาะ กล่าวคือ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๑๑ (๓) บัญญัติให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนด้านการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม แต่ไม่มีบทบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ในขณะที่พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ยังไม่มีบทบัญญัติที่ส่งเสริมและคุ้มครองการทำงานของสูงอายุ เช่น กำหนดหลักเกณฑ์ ข้อห้าม และเงื่อนไขในการทำงานของลูกจ้างที่เป็นผู้สูงอายุไว้เช่นเดียวกับลูกจ้างหญิงและเด็ก เป็นต้น

๒) สถานประกอบการไม่ต้องการจ้างงานผู้สูงอายุ เนื่องจากมีความกังวลว่าผู้สูงอายุอาจมีปัญหาด้านสุขภาพและการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ในขณะที่การจ่ายค่าตอบแทนอาจต้องพิจารณาจากฐานเงินเดือนเดิมผู้สูงอายุก่อนเกษียณที่มีอัตราค่อนข้างสูง

๓)ทัศนคติของผู้สูงอายุ ครอบครัว และสังคมไม่เอื้อต่อการจ้างงานผู้สูงอายุ กล่าวคือ ผู้สูงอายุบางส่วนเห็นว่าตนเองอายุมาก มีศักยภาพไม่ทัดเทียมคนรุ่นใหม่ แม้ว่าผู้สูงอายุบางคนยังต้องการทำงานเพราะทำให้รู้สึกที่ตนเองมีคุณค่าและทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่ครอบครัวไม่ต้องการให้ผู้สูงอายุทำงานนอกบ้านเพราะคิดว่าเป็นการเสียหน้า หรือต้องการให้ผู้สูงอายุได้พักผ่อนหลังเกษียณ สังคมมีอคติแห่งวัย (Ageism) ทำให้ผู้สูงอายุถูกมองในแง่ลบ เป็นคนไร้ค่า เป็นภาระ ไม่มีความสามารถ ไม่มีบทบาททางสังคม ผู้สูงอายุที่ทำงานหลังเกษียณคือผู้สูงอายุที่ยากจนและไม่มีลูกหลานดูแล

๓.๓.๕ สถานการณ์และสภาพปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการศึกษาตลอดชีวิต

(๑) สถานการณ์สิทธิในการศึกษาตลอดชีวิต

จากการสำรวจประชากรสูงอายุของสำนักงานสถิติแห่งชาติเมื่อปี ๒๕๖๐ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่หรือร้อยละ ๗๖.๒ จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษา โดยมีเพียงร้อยละ ๑๓.๙ เท่านั้นที่จบสูงกว่าระดับประถมศึกษา และมีผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการศึกษาหรือไม่เคยเรียนหนังสือ ร้อยละ ๙.๘ การที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาหรือมีการศึกษาน้อยอาจมีผลเป็นการจำกัดโอกาสในการทำงาน รวมถึงเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์สำหรับการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุและการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

/กระทรวง...

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ ได้สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้ง “โรงเรียนผู้สูงอายุ” เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจหรือเป็นทักษะที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต ซึ่งไม่ได้มีรูปแบบการเรียนการสอนหรือระยะเวลาการเรียนที่แน่นอน ทั้งนี้ การบริหารจัดการและการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุจะมีคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงาน ที่ปรึกษา ครูใหญ่หรือผู้อำนวยการโรงเรียน และทีมวิทยากรจิตอาสา โดยใช้งบประมาณจากการเก็บค่าสมาชิกจากผู้สูงอายุ การขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา และการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานและแหล่งทุนต่าง ๆ เช่น กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนสุขภาพตำบล และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นต้น

(๒) สภาพปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการศึกษาตลอดชีวิต

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุหรือศูนย์การเรียนรู้ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบ เนื่องจากเห็นว่าเป็นการเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุ รวมถึงบางแห่งมีการจัดทำเว็บไซต์เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงและให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ เช่น เว็บไซต์ www.oldisyounginbkk.com ของกรุงเทพมหานคร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินการที่ผ่านมาพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเผชิญปัญหาอุปสรรคที่ทำให้การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ ๓ ประการที่สำคัญ ดังนี้

๑) รูปแบบของการจัดหลักสูตรที่ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน กล่าวคือ แม้ว่าในคู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุที่จัดทำโดยกรมกิจการผู้สูงอายุได้ให้แนวทางของหลักสูตรการเรียนการสอนและระยะเวลาของหลักสูตรไว้ แต่หลักสูตรได้กำหนดแนวทางอย่างกว้างโดยให้เป็นดุลยพินิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชน การที่หลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนผู้สูงอายุไม่มีแบบแผนที่ชัดเจนและไม่มีการอบระยะเวลาที่แน่นอนทำให้ยากต่อการบริหารจัดการ

๒) หลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกับกิจกรรมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการอยู่แล้ว ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งมองว่าการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุไม่แตกต่างจากกิจกรรมที่หน่วยงานในระดับท้องถิ่นจัดให้อยู่แล้ว และสะดวกต่อการบริหารจัดการมากกว่า เนื่องจากใช้งบประมาณของหน่วยงานในท้องถิ่นเอง ส่วนแหล่งเงินงบประมาณในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับคณะผู้บริหารว่าจะสามารถขอรับการสนับสนุนได้มากน้อยเพียงใด เนื่องจากไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณประจำในการดำเนินกิจกรรม

/๓) กระบวนการ...

๓) กระบวนการในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุมีความซับซ้อน เนื่องจากจะต้องมีคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงาน ที่ปรึกษา ครูใหญ่หรือผู้อำนวยการโรงเรียน และทีมวิทยากรจิตอาสา ซึ่งมีความยุ่งยากในการดำเนินการสรรหาบุคคลเป็นคณะทำงานดังกล่าว รวมถึงปัญหาการหาสถานที่ในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ

๓.๓.๖ สถานการณ์และสภาพปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับความคุ้มครองจากการถูกทอดทิ้ง ถูกกระทำรุนแรง และถูกแสวงประโยชน์

(๑) สถานการณ์สิทธิในการได้รับความคุ้มครองจากการถูกทอดทิ้ง ถูกกระทำรุนแรง และถูกแสวงประโยชน์

จากการรวบรวมข้อมูลของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติประกอบกับงานวิจัย เรื่อง "การศึกษาสถานการณ์ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิต่อผู้สูงอายุไทย"^{๓๓} สรุปสถานการณ์ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิในการได้รับความคุ้มครองจากการถูกทอดทิ้ง ถูกกระทำรุนแรง และถูกแสวงประโยชน์ ของผู้สูงอายุ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นได้ ดังนี้

๑) การถูกกระทำรุนแรงด้านจิตใจ เป็นปัญหาที่พบมากที่สุด ซึ่ง ๑ ใน ๔ ของผู้สูงอายุให้ข้อมูลว่า เคยถูกกระทำรุนแรงด้านจิตใจ เช่น การทะเลาะหรือการใช้คำพูดที่ทำให้เสียใจ น้อยใจ บางครั้งผู้สูงอายุรู้สึกถูกละเลยไม่เข้าใจ ไม่มีเวลาให้หรือไม่เป็นคนสำคัญในครอบครัว

๒) การถูกทอดทิ้ง ไม่ได้รับการดูแล จากข้อมูลสถิติจากศูนย์ช่วยเหลือสังคม สายด่วน ๑๓๐๐ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่า ในช่วงปี ๒๕๕๗ - ๒๕๕๙ ปัญหาผู้สูงอายุพลัดหลง สูญหายหรือเร่ร่อนมากที่สุด มีปัญหาผู้สูงอายุขาดผู้ดูแลเพิ่มขึ้นเป็น ๑๐ เท่า รวมทั้งปัญหาลูกหลานไม่สามารถดูแลผู้สูงอายุได้และสถานสงเคราะห์ของรัฐมีจำนวนจำกัด ทั้งนี้ภาครัฐได้พยายามส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวดูแลผู้สูงอายุโดยกำหนดมาตรการลดหย่อนภาษีเงินได้สำหรับผู้ดูแลผู้สูงอายุ โดยมีค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป และอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของผู้มีเงินได้ โดยบิดามารดาต้องมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ขอหักลดหย่อนไม่เกิน ๓๐,๐๐๐ บาท หักค่าลดหย่อน คนละ ๓๐,๐๐๐ บาท และสามารถหักลดหย่อนสำหรับบิดามารดาของคู่สมรสได้อีกคนละ ๓๐,๐๐๐ บาท อีกทั้งได้กำหนดมาตรการรองรับปัญหาโดยให้การสงเคราะห์ผู้สูงอายุในภาวะยากลำบากตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการ

/คุ้มครอง...

^{๓๓} จาก รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์การศึกษาด้านสถานการณ์ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิต่อผู้สูงอายุไทย, โดย จิราพร เกศพิชญวัฒนา, 2560, กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

คุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนการจัดหาที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มให้ผู้สูงอายุตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง พ.ศ. ๒๕๔๘ และการส่งผู้สูงอายุที่ไม่มีผู้ดูแลเข้าสู่ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ

๓) การถูกแสวงประโยชน์ในด้านทรัพย์สินโดยคนในครอบครัว หรือการถูกหลอกโดยคนอื่นที่ไม่ใช่สมาชิกในครอบครัว เช่น การถูกหลอกให้ซื้อสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ ถูกหลอกให้ทำธุรกรรมต่าง ๆ ถูกฉ้อโกงทรัพย์สิน หรือถูกลักทรัพย์ เป็นต้น โดยข้อมูลสถิติจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศกลาง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ - ๒๕๕๘ พบว่า จำนวนและร้อยละของคดีอาญาเรื่องฉ้อโกงทรัพย์สิน ลักทรัพย์และปล้นทรัพย์ มีผู้เสียหายเป็นผู้สูงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จากจำนวน ๗๓ รายในปี ๒๕๔๘ เป็นจำนวน ๒๔๓ รายในปี ๒๕๔๙ และเพิ่มขึ้นตามลำดับในปี ๒๕๕๐ มีจำนวน ๓๔๔ ราย ในขณะที่ปี ๒๕๕๘ มีจำนวน ๗๐๓ ราย เห็นได้ชัดว่าขนาดของปัญหาเพิ่มขึ้นเป็น ๑๐ เท่า ในช่วงระยะเวลา ๑๐ ปี

๔) การถูกทำร้ายร่างกาย ส่วนใหญ่ผู้ที่ทำร้ายเป็นคนใกล้ชิดผู้สูงอายุเอง โดยมีปัจจัยต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความรุนแรง เช่น มีปัญหาสุขภาพจิต ดิตสุราหรือสารเสพติด ซึ่งรัฐได้มีมาตรการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่ผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ เฉพาะที่เป็นผู้เสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๗ และ มาตรา ๓๐๘ ที่กำหนดไว้ท้ายพระราชบัญญัติฯ ทั้งนี้ การเยียวยาผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ ประกอบด้วยค่ารักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ ค่าชดเชยกรณีเสียชีวิต ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ และตอบแทนความเสียหายอื่น ในกรณีที่ผู้สูงอายุถูกทำร้ายร่างกายจะมีการจ่ายค่าตอบแทนให้ผู้เสียหายทุกกรณี โดย ไม่คำนึงว่าผู้กระทำเป็นบุคคลในครอบครัวหรือไม่ หากความเสียหายไม่ตรงกับหลักเกณฑ์ตามกฎหมายการดูแลจะอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๕) การถูกล่วงละเมิดทางเพศจากคนใกล้ชิดในครอบครัวหรือในชุมชน ซึ่งมักเกิดกับผู้สูงอายุที่อยู่ลำพัง ซึ่งรัฐได้มีมาตรการสำคัญในการให้ความช่วยเหลือ คือ

- โครงการให้บริการสงเคราะห์ผู้สูงอายุในภาวะยากลำบาก ตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง และการให้คำแนะนำปรึกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางการแก้ไขปัญหาครอบครัว ลงวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๔๘ โดยจะช่วยเหลือเป็นเงินครั้งละไม่เกิน ๕๐๐ บาท

/- การให้บริการ...

- การให้บริการสายด่วน ๑๓๐๐ ศูนย์ช่วยเหลือสังคม รับแจ้งและให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาสังคมทุกกลุ่มในเบื้องต้น ให้คำปรึกษาแนะนำทางโทรศัพท์และประสานส่งต่อความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๖) การสูญเสียคู่ครองหรือสมาชิกในครอบครัว ในขณะที่ผู้สูงอายุเจ็บป่วยจนต้องอยู่ในสภาวะพึ่งพิง หรือเกิดอาการโรคสมองเสื่อม

นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐได้จัดให้มีกลไกหรือช่องทางในการคุ้มครองช่วยเหลือผู้สูงอายุจากการถูกทอดทิ้ง ถูกกระทำรุนแรง และถูกแสวงประโยชน์ ดังนี้

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้จัดให้มี “อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน (อผส.)” ซึ่งเป็นกลไกการดูแลผู้สูงอายุในระดับชุมชน โดยทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายชมรมผู้สูงอายุ วัด และหน่วยงานของรัฐด้านการสาธารณสุขเป็นการพัฒนาทักษะให้กับจิตอาสาในชุมชนในการช่วยเหลือผู้สูงอายุในเบื้องต้นและการเยี่ยมบ้าน ผลการดำเนินงานที่ผ่านมามีอาสาสมัครผู้สูงอายุ จำนวน ๘๑,๘๘๓ คน อีกทั้งมีอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประจำหมู่บ้าน (อพม.) ซึ่งมีหน้าที่สนับสนุนการปฏิบัติงานตามภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในชุมชน เช่น การสำรวจและรวบรวมข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย การเฝ้าระวัง การรายงานสถานการณ์ทางสังคมของชุมชน การส่งเสริมความร่วมมือในชุมชน และการแก้ไขปัญหาด้านสังคมเบื้องต้น เป็นต้น

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีแนวทางให้ความคุ้มครองช่วยเหลือผู้สูงอายุที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก ตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนการจัดหาที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ผู้สูงอายุตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง พ.ศ. ๒๕๔๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยจะให้ความช่วยเหลือเป็นเงินไม่เกินวงเงินครั้งละ ๒,๐๐๐ บาท ไม่เกิน ๓ ครั้งต่อคนต่อปี

- หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้จัดช่องทางในการรับเรื่องร้องเรียนหรือให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบปัญหา เช่น การร้องเรียนต่อสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล ผู้นำท้องถิ่น ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด ศูนย์พึ่งได้ในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขทั่วประเทศ สถานีตำรวจ ศูนย์ยุติธรรมชุมชน คณะกรรมการบริหารศูนย์ยุติธรรม ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน สายด่วนกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด สำนักงานยุติธรรมจังหวัด การออกหน่วยบริการโครงการคลินิกยุติธรรมเคลื่อนที่ และเครือข่ายอาสาสมัครและยุติธรรมชุมชนในพื้นที่

/(๒) สภาพ...

(๒) สภาพปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับความคุ้มครองจากการถูกทอดทิ้ง ถูกกระทำรุนแรง และถูกแสวงประโยชน์

(๒.๑) ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง เนื่องจากสภาพสังคมปัจจุบันไม่เอื้อให้ครอบครัวดูแลผู้สูงอายุได้ สมาชิกในครอบครัวบางคนต้องลาออกจากงานเพื่อมาดูแลผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ทำให้ขาดรายได้และเกิดความเครียดที่อาจนำไปสู่การทำร้าย การละเลย หรือการทอดทิ้งผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในต่างจังหวัดมักถูกทอดทิ้ง สมาชิกในครอบครัวที่อยู่ในวัยทำงานต้องออกจากภูมิลำเนาเพื่อไปทำงานในเมือง ทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่บ้านโดยลำพังอันเป็นการทอดทิ้งโดยไม่มีเจตนา แม้ภาครัฐจะพยายามส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวดูแลผู้สูงอายุด้วยมาตรการลดหย่อนภาษีเงินได้สำหรับผู้ดูแลบุพการีดังกล่าวข้างต้น แต่ก็อาจไม่เพียงพอในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุอยู่กับสมาชิกในครอบครัวได้ นอกจากนี้พบว่าการถูกทอดทิ้งยังมีสาเหตุอื่น ๆ อีก เช่น ผู้สูงอายุบางรายไม่มีบุตรหลาน หรือมีบุตรหลานแต่ไม่มีความผูกพันกับผู้สูงอายุที่เป็นบุพการี ปัญหาการเกี่ยงกันดูแลผู้สูงอายุในกรณีที่มีบุตรหลานหลายคน และทัศนคติเชิงลบของคนวัยทำงานที่มองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระ

ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง ไม่มีผู้ดูแล หรือได้รับการดูแลที่ไม่เหมาะสม ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในสภาพยากจนและอยู่ในภาวะพึ่งพิง ช่วยเหลือตนเองได้น้อยหรือช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ มีภาวะอัมพาตหรือพิการ เช่น ตาบอด หูหนวก หรือภาวะสมองเสื่อม แม้รัฐได้กำหนดมาตรการรองรับปัญหาโดยให้การสงเคราะห์ผู้สูงอายุในภาวะยากลำบากดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว แต่วงเงินช่วยเหลือผู้สูงอายุตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนการจัดหาที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มให้ผู้สูงอายุตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง พ.ศ. ๒๕๔๘ อาจไม่สอดคล้องกับความจำเป็นของผู้สูงอายุในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน อีกทั้งศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุไม่ได้มีในทุกจังหวัด และมีศักยภาพจำกัดในการรองรับผู้สูงอายุที่ไม่มีผู้ดูแล นอกจากนี้ ยังมีกรณีผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่บ้านเพียงลำพังและต้องรับภาระในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวที่เป็นเด็ก โดยผู้สูงอายุบางคนไม่มีความพร้อมด้านสุขภาพหรือการเงิน และบิดามารดาของเด็กไม่รับผิดชอบค่าเลี้ยงดูอย่างเพียงพอ

(๒.๒) ผู้สูงอายุถูกกระทำรุนแรง

๑) การกระทำรุนแรงทางด้านจิตใจ จากการสื่อสารที่ไม่เข้าใจกัน ปัญหาสัมพันธภาพระหว่างผู้สูงอายุกับบุตรหลานหรือบุคคลในครอบครัว การทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเสียใจน้อยใจ โกรธ รู้สึกตนเองด้อยค่าเป็นภาระกับลูกหลาน รวมถึงการมีปฏิกิริยาโต้ตอบ และทะเลาะกันซึ่งนำไปสู่ความรุนแรงด้านอื่น ๆ เช่น การทอดทิ้ง การที่ผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัวไม่ได้ และการทำร้ายร่างกาย นอกจากนี้ ทัศนคติของสังคมไทยส่วนใหญ่เข้าใจว่าความรุนแรงเป็นเรื่องภายในครอบครัว

ในขณะที่ผู้สูงอายุเองมักไม่กล้าเปิดเผยหรือไม่ยอมรับความจริงว่าบุตรหลานของตนเป็นผู้กระทำความรุนแรง เนื่องจากเกรงว่าบุตรหลานของตนจะได้รับการประณามจากสังคม หรือกลัวว่าหากเปิดเผยออกไปอาจถูกกระทำความรุนแรงหรือทำร้ายจิตใจซ้ำอีก

๒) การกระทำความรุนแรงทางร่างกาย โดยผู้กระทำเป็นบุคคลในครอบครัว เช่น สามี บุตร ภรรยา ซึ่งมาตรการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่ผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ เฉพาะที่เป็นผู้เสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๗ และ มาตรา ๓๐๘ ที่กำหนดไว้ท้ายพระราชบัญญัติฯ อาจไม่ครอบคลุมกรณีที่เกิดขึ้นทั้งหมด เพราะการกระทำที่เกิดขึ้นจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาได้ก็ต่อเมื่อการกระทำเป็นอันตรายต่อชีวิต และผู้ที่กระทำผิด (ทอดทิ้ง) ต้องเป็นผู้มีหน้าที่ที่ต้องดูแลผู้สูงอายุ

๓) การล่วงละเมิดทางเพศ จากคนใกล้ชิดในครอบครัวหรือในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่ มักเกิดกับผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง แต่ผู้สูงอายุไม่ประสงค์จะแจ้งเจ้าหน้าที่เพราะยังต้องพึ่งพิงอาศัยบุคคลนั้น

๔) การแสวงประโยชน์ จากคนในครอบครัว เพื่อให้ได้รับสิทธิในบ้าน ทรัพย์สิน อื่น ๆ และเงินออมของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นอัลไซเมอร์หรือผู้ป่วยทางจิตที่ไม่มีการขอให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้สูงอายุเป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถเพราะครอบครัว และเครือญาติต้องการเข้ามาเป็นผู้จัดการทรัพย์สิน นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการตั้งผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์บุคคลที่ไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ แต่ยังไม่มียุทธวิธีในการกำกับดูแลผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือหรือจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ ในขณะที่กฎหมายของญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส และสวิตเซอร์แลนด์ ได้กำหนดให้มีระบบในการกำกับดูแลโดยมีการสำรวจว่าผู้พิทักษ์หรือผู้อนุบาลผู้สูงอายุนั้นทำหน้าที่ได้สมเจตนารมณ์ที่ตั้งมาหรือไม่ และมีการประเมินความสามารถในการจัดการดูแลทุก ๒ - ๔ ปี รวมถึงจะต้องทำบัญชีการดูแลทรัพย์สินเสนอต่อศาล

๕) อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้านมีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้สูงอายุและขาดงบประมาณในการขับเคลื่อนงาน ทำให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง แม้กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้หารื้อด้านงบประมาณกับกรมบัญชีกลางเพื่อขอสนับสนุนค่าตอบแทนให้แก่อาสาสมัครผู้สูงอายุ แต่พบว่าผู้ที่อาสาสมัครมักจะทำหลายหน้าที่ เช่น เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและเป็นอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุด้วย เป็นต้น ทำให้ไม่สามารถจ่ายเงินให้ได้เนื่องจากมีภารกิจและหน้าที่ซ้ำซ้อนกัน จึงมีแนวคิดที่จะรวมกลุ่มอาสาสมัครสำหรับการดูแลผู้สูงอายุเข้ากับกลุ่มอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

อย่างไรก็ตาม กรมกิจการผู้สูงอายุเห็นว่า ยังควรมีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุต่อไป เนื่องจากในสังคมไทย มีผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น การมีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุจะทำให้สามารถดูแลผู้สูงอายุได้อย่างใกล้ชิดมากกว่า ทั้งนี้ ในการเบิกจ่ายค่าตอบแทนนั้น ในขั้นนี้ได้ดำเนินการในลักษณะโครงการ เช่น ค่าตอบแทน สำหรับโครงการเก็บข้อมูลผู้สูงอายุและค่าตอบแทนสำหรับการเป็นวิทยากร

๓.๓.๗ สถานการณ์และสภาพปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับความคุ้มครองในสภาวะภัยพิบัติ

(๑) สถานการณ์สิทธิในการได้รับความคุ้มครองในสภาวะภัยพิบัติ

ที่ผ่านมาประเทศไทยได้เผชิญกับภัยพิบัติทางธรรมชาติทั้งวาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย ธรณีภัยพิบัติ ที่ส่งผลให้มีผู้บาดเจ็บและผู้เสียชีวิตจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ข้อมูลจากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๕๗ ที่จัดทำโดยมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย ระบุว่า ปี ๒๕๔๗ ในเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ พบว่าเกือบร้อยละ ๑๐ ของผู้เสียชีวิตคนไทยเป็นผู้สูงอายุ ปี ๒๕๕๔ ในเหตุการณ์มหาอุทกภัย พบว่ามีผู้สูงอายุร้อยละ ๖๐.๙ ที่ประสบภัย แต่ไม่อพยพไปยังศูนย์พักพิงชั่วคราวโดยเลือกที่จะอยู่ในพื้นที่น้ำท่วมขังยาวนานถึง ๔ เดือน อันนำมาด้วยโรคภัยต่าง ๆ และปี ๒๕๕๗ ในเหตุการณ์แผ่นดินไหวรุนแรงที่จังหวัดเชียงราย มีผู้สูงอายุวัย ๘๓ ปีเสียชีวิตโดยเหตุการณ์ครั้งนั้นมีผู้เสียชีวิตเพียง ๑ รายเท่านั้น และมีผู้ได้รับบาดเจ็บ ๑๐๗ ราย^{๓๒}

การดำเนินการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของประเทศ ตามพระราชบัญญัติ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ มีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ โดยมีการจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นแผนต้นแบบให้กับหน่วยงานต่าง ๆ นำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่และลักษณะของหน่วยงาน ส่วนการดำเนินการเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุในสภาวะภัยพิบัติในพื้นที่ต่าง ๆ นั้น สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก โดยมีสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเป็นส่วนราชการในภูมิภาค ซึ่งพบว่า สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดกระบี่ได้นำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System - GIS) มาใช้ในการบันทึกข้อมูลผู้สูงอายุในพื้นที่เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุในกรณี

/ผูกเงิน....

^{๓๒} จาก รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๕๗, โดย ปราโมทย์ ประสาทกุล, บรรณาธิการ, 2557, กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. สืบค้นจาก http://www.dop.go.th/download/knowledge/knowledge_th_20161608145901_1.pdf

ฉุกเฉิน โดยมีการบันทึกข้อมูลที่อยู่ สถานะทางสุขภาพ และผู้ที่สามารถติดต่อได้ในกรณีฉุกเฉิน ซึ่งจะช่วยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบสามารถเข้าถึงและให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุได้อย่างครอบคลุมและทันทั่วถึง

(๒) สภาพปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับความคุ้มครองในสภาวะภัยพิบัติ

(๒.๑) สภาพร่างกายของผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในการเคลื่อนไหว ไม่ทนทานต่อสภาวะที่ไม่สะดวกสบาย มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรัง หรือมีภาวะติดเตียง เป็นอัมพฤกษ์หรืออัมพาต ทำให้การช่วยเหลือต้องใช้เวลาและอุปกรณ์ในการเคลื่อนย้าย รวมถึงเหตุผลด้านจิตใจของผู้สูงอายุที่มักไม่ยอมเคลื่อนย้าย คั่นชินกับที่อยู่อาศัยเดิมและยากที่จะปรับตัว ในสภาวะภัยพิบัติ ผู้สูงอายุจึงจัดเป็นกลุ่มเปราะบางที่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นในการหนีภัยอพยพออกจากพื้นที่ในขณะเกิดภัยพิบัติ

(๒.๒) แนวโน้มของสังคมปัจจุบันที่ผู้สูงอายุอยู่อาศัยคนเดียวมากขึ้นและเครือข่ายสังคมที่อ่อนแอลง อาจทำให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยเพียงลำพัง ในการอพยพหนีภัยเมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติขาดความคล่องตัว เนื่องจากหน่วยงานที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือมักไม่มีข้อมูลว่าในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบมีผู้สูงอายุอยู่จำนวนเท่าใดและที่ใดบ้าง

(๒.๓) การเข้าไปดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุในชุมชนเป็นไปได้ยาก เนื่องจากการขาดความรู้ความเข้าใจสภาพทางกายภาพของชุมชน เช่น สภาพชุมชนในกรุงเทพมหานครที่แออัด เป็นต้น

(๒.๔) การชักชวนการดำเนินการตามแผนบรรเทาสาธารณภัยไม่ครอบคลุมประชาชนทุกคนในพื้นที่ ทำให้เมื่อเกิดภัยพิบัติจริง ไม่สามารถดำเนินการตามแผนที่วางไว้ได้ดีเท่าที่ควร

(๒.๕) ผู้สูงอายุอาจได้รับผลกระทบด้านจิตใจภายหลังจากเหตุการณ์ภัยพิบัติผ่านพ้นไปแล้ว โดยมักมีอาการของโรคเครียด หวาดผวา วิตกกังวล และซึมเศร้า หรือที่เรียกว่าอาการเครียดภายหลังเกิดเหตุการณ์สะเทือนขวัญ (post - traumatic stress disorder) จึงจำเป็นต้องให้การดูแลด้านจิตใจแก่ผู้สูงอายุที่ผ่านเหตุการณ์ดังกล่าวด้วย

๔. ความเห็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้พิจารณาเอกสารที่เกี่ยวข้อง บทบัญญัติของกฎหมาย หลักการ แนวคิด มาตรฐานสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง และความเห็นจากหน่วยงานของรัฐ นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสถานการณ์และสภาพปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุตั้งแต่ประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยเมื่อปี ๒๕๔๘ แล้ว มีความเห็น ดังนี้

๔.๑ ภาพรวมของสถานการณ์และสภาพปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ

๔.๑.๑ ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านทรัพยากรมนุษย์ตามยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐

/คณะกรรมการ...

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า ยุทธศาสตร์ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการว่าด้วยผู้สูงอายุของสหประชาชาติ (United Nations Principles On Older Persons) เพียงบางด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านการมีอิสระเป็นตัวของตัวเอง (Independence) และด้านการมีส่วนร่วม (Participation) แต่ยังไม่สอดคล้องกับด้านการดูแล (Care) ผู้สูงอายุที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างฟื้นฟูสุขภาพ การป้องกันโรค และการจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นมิตรโดยครอบครัวและชุมชนซึ่งขึ้นกับการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ รวมถึงยังไม่ครอบคลุมในด้านการบรรลุความต้องการ (Self - fulfilment) และความมีศักดิ์ศรี (Dignity) โดยภาพรวมของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๔) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๒ มีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการว่าด้วยผู้สูงอายุของสหประชาชาติ แต่หากวิเคราะห์โดยละเอียดแล้ว จะพบว่า ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานภายใต้แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ กลับมิใช่ยุทธศาสตร์เพื่อการส่งเสริมคุ้มครองผู้สูงอายุโดยตรง แต่เป็นยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานเชิงมาตรการทางการบริหาร ซึ่งได้แก่ “การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ.....” “การพัฒนางานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ ” และ “การประมวล พัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุตลอดจนการติดตามการประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ” สำหรับยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน “การจัดระบบคุ้มครองทางสังคมโดยการส่งเสริมให้ครอบครัวดูแลผู้สูงอายุ การจัดสวัสดิการในระดับชุมชน และ..... ” จะส่งเสริมให้ครอบครัวดูแลผู้สูงอายุได้หรือไม่ขึ้นกับบริบทของสถานการณ์ผู้สูงอายุ เนื่องจากข้อมูลสถิติทั่วประเทศพบว่า จำนวนสมาชิกเฉลี่ยของครอบครัวไทยนั้นมีจำนวนสมาชิก ๓ คนต่อครัวเรือน อีกทั้งการจัดสวัสดิการในระดับชุมชน ยังอาจไม่สามารถที่จะดำเนินการให้ครอบคลุม สิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุได้ครบทุกด้าน

๔.๑.๒ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่รับรองสิทธิของผู้สูงอายุไว้นั้น เมื่อพิจารณารวมกับหน้าที่และอำนาจในการดูแล และจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามมาตรา ๒๕๐ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐^{๓๓} เป็นมาตรการทาง

/กฎหมาย...

^{๓๓} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕๐ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” และมาตรา ๒๕๐ วรรคสาม บัญญัติว่า “ในการจัดทำบริการสาธารณะหรือกิจกรรมสาธารณะใดที่เป็นหน้าที่และอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถ้าการร่วมดำเนินการกับเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐหรือการมอบหมายให้

กฎหมายที่สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ^{๓๔} อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดในการจัดบริการสาธารณะของผู้สูงอายุในเรื่องเกี่ยวกับการบูรณาการด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทย เช่น พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งรวมถึงการสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ซึ่งยังขาดความชัดเจนเกี่ยวกับความเชื่อมโยงในเรื่องการจัดการให้บริการสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทำให้เกิดปัญหาการถ่ายโอนภารกิจในการจัดบริการสาธารณะให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเป็นช่องว่างที่สำคัญในการบริหารงานผู้สูงอายุทั้งในมิติการจัดบริการสาธารณะ และการจัดสรรงบประมาณ

๔.๑.๓ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุบางฉบับมีข้อจำกัดในการบังคับใช้ และไม่เอื้อต่อการอำนวยความสะดวกและคุ้มครองสิทธิในด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ดังนี้

(๑) พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการดำเนินงานคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติเป็นกลไกระดับชาติด้านนโยบายผู้สูงอายุ กำหนดนโยบายและแผนหลักเกี่ยวกับการคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนผู้สูงอายุ รวมถึงแนวทางปฏิบัติตามนโยบายและแผนหลัก ตลอดจนติดตามประเมินผลและสนับสนุนหน่วยงานของรัฐและเอกชนเกี่ยวกับ

/การสงเคราะห์...

เอกชนหรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นมากกว่าการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการเอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะร่วมหรือมอบหมายให้เอกชนหรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการนั้นก็ได้”

^{๓๔} คำแนะนำทั่วไปของคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติที่ ๑๓ (ปี ๒๕๕๔) ที่ว่า “มาตรการทางกฎหมาย หมายถึงตัวบทกฎหมาย รวมทั้งงบประมาณและการนำมาตรการไปใช้ปฏิบัติและบังคับใช้ มาตรการทางกฎหมายนี้ประกอบด้วยกฎหมายทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น รวมถึงบรรดากฎระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ซึ่งเป็นตัวกำหนดกรอบการดำเนินงาน ระบบ กลไกและบทบาท รวมทั้งความรับผิดชอบของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง”

การสงเคราะห์และพัฒนาผู้สูงอายุนั้น และมีการอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุในการได้รับเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมจากรัฐ อีกทั้งผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยมีสิทธิได้รับเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพจากกองทุนผู้สูงอายุตามมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว แต่กลับไม่พบบทบาทบัญญัติที่กำหนดให้มีหน่วยงานมีหน้าที่รับผิดชอบบังคับใช้และดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติ การรับรองสิทธิของผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมตามมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว สอดคล้องเพียงบางส่วนกับหลักการว่าด้วยผู้สูงอายุของสหประชาชาติ ด้านการมีส่วนร่วมซึ่งมีความหมายเชิงกว้างที่ครอบคลุมไปถึงการที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการกำหนดและดำเนินนโยบายที่ผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ และพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวยังขาดความเชื่อมโยงกับกฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทำให้เกิดช่องว่างในการดำเนินให้บริการผู้สูงอายุ ดังต่อไปนี้

๑) การจัดตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติภายใต้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งเป็นกลไกระดับชาติด้านนโยบายผู้สูงอายุ กำหนดนโยบายและแผนหลักเกี่ยวกับการคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนผู้สูงอายุ รวมถึงแนวทางปฏิบัติตามนโยบายและแผนหลัก ตลอดจนติดตามประเมินผลและสนับสนุนหน่วยงานของรัฐและเอกชนเกี่ยวกับการสงเคราะห์และพัฒนาผู้สูงอายุ ยังมีข้อจำกัดในทางปฏิบัติเพื่อผลักดันผลักดันนโยบายและภารกิจด้านผู้สูงอายุตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้ผู้สูงอายุได้รับสิทธิประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ เช่น การส่งเสริมสิทธิของผู้สูงอายุในด้านการประกอบอาชีพ การทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการทำงานหรือทำประโยชน์ให้แก่สังคมเป็นไปตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๔) การถ่ายโอนหน้าที่และอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะ เนื่องจากการขาดความชัดเจนเกี่ยวกับหน่วยงานที่เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการให้บริการผู้สูงอายุในกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙

๒) พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวยังขาดความเชื่อมโยงกับกฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทย เช่น พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้น ในการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้มีหน้าที่และอำนาจในการส่งเสริมพัฒนาผู้สูงอายุและการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งรวมถึงการสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุ

๓) พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวขาดความเชื่อมโยงกับกฎหมายฉบับอื่น ๆ นอกเหนือจาก ๒) เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐

/และพระราช...

และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ (หมวด ๑๕ การพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ) ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรง (ทำร้ายร่างกาย ทำร้ายจิตใจ และล่วงเกินทางเพศ) ของสมาชิกครอบครัวที่กระทำต่อผู้สูงอายุ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๗^{๓๕} ในกรณีที่ มีการทอดทิ้งผู้ซึ่งพึ่งตนเองไม่ได้ที่เป็นผู้สูงอายุ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในเรื่องความสามารถของบุคคล ในกรณีที่ผู้สูงอายุตกเป็นคนที่ไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถซึ่งทำให้มีการตั้งผู้พิทักษ์ หรือผู้อนุบาล ยังไม่มีกลไกของรัฐเข้าไปติดตามตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิทักษ์หรือผู้อนุบาลว่า เป็นไปเพื่อ ประโยชน์ของผู้สูงอายุหรือไม่ อย่างไร รวมถึงการป้องกันมิให้นำไปสู่การฉ้อโกง หรือยกยอกทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

(๒) พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ยังไม่มีบทบัญญัติกำหนด หลักเกณฑ์ ข้อห้าม และเงื่อนไขในการทำงานของลูกจ้างที่เป็นผู้สูงอายุไว้เป็นการเฉพาะเช่นเดียวกับลูกจ้างหญิงและเด็ก

(๓) พระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ ยังไม่เปิดโอกาส ให้ผู้สูงอายุที่ยังมีงานทำเข้าสู่ระบบการออมได้ เพราะเหตุแห่งอายุเกิน ๖๐ ปี

(๔) พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้น รัษฎากร (ฉบับที่ ๖๓๙) พ.ศ. ๒๕๖๐ การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษียังไม่ครอบคลุมกรณีที่บริษัทหรือ ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลต้องจ่ายค่าจ้างผู้สูงอายุเกินกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท ต่อคน ต่อเดือน อันจะเป็นข้อจำกัด ในการจ้างงานผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะความชำนาญงานสูง เป็นต้น

๔.๒ สถานการณ์และสภาพปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุแต่ละด้าน

การที่โครงสร้างประชากรของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสูงอายุ ประกอบกับ สถานการณ์และสภาพปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ ย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนใน บริบททั่วไปและบริบทของผู้สูงอายุแต่ละด้าน ดังนี้

๔.๒.๑ สิทธิในที่อยู่อาศัย

การที่รัฐยังไม่สามารถสนับสนุนความต้องการด้านที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุจำนวน มากได้นั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงสิทธิในที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้รับรองสิทธิของประชาชนในการมีที่อยู่อาศัยอย่างเพียงพอ

/และกำหนด...

^{๓๕} ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๗ ผู้ใดมีหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาต้องดูแลผู้ซึ่ง พึ่งตนเองมิได้ เพราะอายุ ความป่วยเจ็บ กายพิการหรือจิตพิการ ทอดทิ้งผู้ซึ่งพึ่งตนเองมิได้นั้นเสียโดยประการ ที่น่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้ง จำทั้งปรับ

และกำหนดหน้าที่ของรัฐในการดำเนินการตามแนวนโยบายดังกล่าว (หมวด 6 นโยบายแห่งรัฐ) และข้อ ๑๑ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคี กติการะหว่างประเทศดังกล่าว คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เห็นว่า รัฐบาลควรดำเนินการตามความเห็นของคณะกรรมการประจำกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคม โดยควรมีนโยบายส่งเสริมให้ผู้สูงอายุอยู่ในบ้านของตนเองได้นานที่สุดด้วยการสนับสนุนความช่วยเหลือปรับปรุงบ้านให้เหมาะสมต่อการอยู่อาศัยและใช้งานสำหรับผู้สูงอายุ การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเคลื่อนไหวและการสื่อสารของผู้สูงอายุ และมีมาตรการต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุได้เข้าถึงสิทธิในที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมตามฐานานุรูปแห่งตน อาทิ การจัดสรรที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยได้เข้าถึงได้อย่างและมีทางเลือกได้อย่างเป็นธรรม การออกแบบที่พักอาศัยที่เอื้ออำนวยต่อการพึ่งพาตนเองได้ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเพื่อปรับปรุงการคมนาคมขนส่งให้ผู้สูงอายุเข้าถึงได้และราคาถูก รวมถึงมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง เป็นต้น และยังเห็นว่า รัฐบาลโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงานและสวัสดิการ กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น ควรกำหนดมาตรฐานการให้บริการดูแลผู้สูงอายุสำหรับการประกอบธุรกิจด้านศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ (nursing home) โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของอาคารสถานที่ ความปลอดภัย ความสะอาดและสุขอนามัย ตลอดจนมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุในกิจกรรมใดที่ควรต้องมีใบประกอบวิชาชีพการบริการด้านสุขภาพ นอกเหนือจากการควบคุมเชิงธุรกิจโดยการจดทะเบียนในปัจจุบันเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในกรณีที่สมาชิกครอบครัวไม่อาจดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเต็มที่

๔.๒.๒ สิทธิด้านสุขภาพ

การที่ยังมีผู้สูงอายุส่วนหนึ่งประสบอุปสรรคในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขโดยรัฐ และการปรับตัวเพื่อดูแลตนเองให้ปลอดภัยทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต จึงส่งผลกระทบต่อรัฐในการอำนวยความสะดวกและคุ้มครองสิทธิด้านสุขภาพของผู้สูงอายุตามมาตรา ๕๕ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐^{๓๖} ประกอบข้อ ๑๒ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคี คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า รัฐพึงหามาตรการเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุได้เข้าถึงการบริการด้านสุขภาพอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพตาม

/ระดับ...

^{๓๖} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๕ ที่บัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสุขภาพ และพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ระดับความสามารถในการช่วยเหลือตนเองของผู้สูงอายุ และมีมาตรการพิเศษในการเฝ้าระวังผู้สูงอายุในสถานการณ์พิเศษที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดต่ออันตรายเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิด้านสุขภาพ

นอกจากนี้ สถานการณ์สิทธิด้านสุขภาพของผู้สูงอายุยังขึ้นกับระดับความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันอีกด้วย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า การนำ “อารยสถาปัตย์” (universal design) ซึ่งหมายถึง การออกแบบเพื่อคนทั้งมวล หรือการออกแบบเพื่อการใช้งานของคนทุกกลุ่มในสังคม มาเป็นแนวคิดเรื่องการออกแบบสุขภาวะเมือง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการว่าด้วยผู้สูงอายุของสหประชาชาติ ด้านการมีอิสระภาพในการพึ่งตนเอง และด้านการดูแล เป็นการอำนวยความสะดวกเข้าถึงการดูแลสุขภาพเพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถคงไว้หรือฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจและอารมณ์ให้อยู่ในระดับที่สมบูรณ์ที่สุด รวมถึงป้องกันหรือชะลอการเกิดสภาวะเจ็บป่วยได้

๔.๒.๓ สิทธิด้านหลักประกันรายได้

การที่รัฐบาลได้มีการดำเนินการจ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุหรือบุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย และหากเป็นผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยยังมีสิทธิได้รับการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพด้วย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า การดำเนินการดังกล่าวเป็นเพียงเพื่อให้บรรลุผลในการคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุที่จะได้รับสวัสดิการสังคมโดยมาตรา ๔๘ วรรคสอง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ประกอบมาตรา ๑๑(๑๑) และมาตรา ๑๑ (๑๑/๑) แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับข้อ ๑๑ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคี ประกอบความเห็นทั่วไปของคณะกรรมการประจำกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม^{๓๗} นอกจากนี้เกี่ยวกับเรื่องเบี้ยยังชีพตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม^{๓๘} ซึ่งหากพิจารณาถึงพื้นฐานของการคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุที่จะได้รับสวัสดิการสังคม ยังไม่สอดคล้องกับหลักการว่าด้วยผู้สูงอายุของสหประชาชาติในด้านการมีอิสระเป็นตัวของตัวเอง และด้านความมีศักดิ์ศรี ซึ่งได้ย้ำความสำคัญในการสนับสนุนช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจซึ่งเน้นการมีอิสระเป็นตัวของตัวเองของผู้สูงอายุ และคำนิยามของสวัสดิการสังคม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมพ.ศ. ๒๕๔๖^{๓๘}

/อย่างไรก็ตาม...

^{๓๗} ความเห็นทั่วไปหมายเลข ๖ ของคณะกรรมการสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่ว่า บุคคลจะได้รับความคุ้มครองทางสังคมเมื่อไม่สามารถเลี้ยงชีพตนเองได้ด้วยเหตุที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของบุคคลนั้น ซึ่งรวมถึงการเข้าสู่วัยสูงอายุ

^{๓๘} พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมพ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๓ ซึ่งให้คำนิยาม “สวัสดิการสังคม หมายความว่า ระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกันการแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคง

อย่างไรก็ตาม การที่ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งที่ยังมีรายได้ไม่เพียงพอกับการดำรงชีพ มีสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการขาดการวางแผนการออมเงิน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า มาตรการของรัฐในการสร้างช่องทางการออมสำหรับแรงงานนอกระบบเพื่อให้มีหลักประกันรายได้ในยามชราภาพ ตามพระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๔ และพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ มาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๐ ซึ่งเปิดโอกาสให้แรงงานนอกระบบสามารถสมัครเป็นผู้ประกันตนได้ เป็นการออมแบบสมัครใจ และยังขาดมาตรการจูงใจให้ประชาชนเกิดความตระหนักในการวางแผนการออมเพื่อการเกษียณตั้งแต่เริ่มต้นมีงานทำและมีรายได้ จึงทำให้ประชาชนในส่วนที่เป็นแรงงานนอกระบบเข้าร่วมในการออมน้อย และควรที่จะหามาตรการจูงใจพิเศษ เช่น การเข้าถึงสิทธิในที่อยู่อาศัยเพื่อแก้ไขข้อจำกัดเกี่ยวกับสภาพบังคับทางกฎหมายในเรื่องการออมเงินเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันรายได้ในยามชราภาพ

๔.๒.๔ สิทธิในการทำงาน

การที่รัฐบาลได้มีนโยบายสนับสนุนการจ้างงานผู้สูงอายุ การมีมาตรการเรื่องภาษีเป็นเครื่องจูงใจนายจ้าง และมาตรการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุที่ต้องการประกอบอาชีพสามารถกู้ยืมเงินเพื่อลงทุนจากกองทุนผู้สูงอายุได้ ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ในภาครัฐได้มีการขยายอายุการเกษียณราชการบางตำแหน่ง เช่น ผู้พิพากษา อัยการ แพทย์ เป็นต้น เพื่อแก้ไขสภาพการขาดแคลนบุคลากรในภาครัฐ และแผนการปฏิรูปประเทศด้านสังคมกำหนดให้มีการขยายอายุการเกษียณราชการจาก ๖๐ ปี เป็น ๖๓ ปี ภายในปี ๒๕๖๗ ซึ่งเป็นการดำเนินการเพื่อส่งเสริมทำงานของผู้สูงอายุตามมาตรา ๗๔ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐^{๓๔} ประกอบมาตรา ๑๑(๓) แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับข้อ ๖ และ ๗ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เห็นว่า เพื่ออำนวยให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเข้าถึงสิทธิในการประกอบอาชีพที่เหมาะสม และมีสภาพการทำงานที่เหมาะสมในการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง

/ตราบเท่าที่...

ทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสมเป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน และการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ”

^{๓๔} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๔ บัญญัติแนวทางให้รัฐดำเนินการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพและวัย และให้มีงานทำ และพึงคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับความปลอดภัยและมีสุขอนามัยที่ดีในการทำงาน

ตราบเท่าที่ยังมีความต้องการและสามารถสร้างผลิตผลในการทำงานได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำนิยามของผู้สูงอายุขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) ที่ว่า การกำหนดความเป็นผู้สูงอายุควรอยู่ที่เมื่อไม่สามารถทำอะไรให้แก่สังคมได้ ซึ่งสนับสนุนหลักการกำหนดการเกษียณอายุจากกรณีที่ลูกจ้างปราศจากความสามารถในการทำงานมากกว่ากำหนดอายุขั้นสูง^{๔๐} ดังนั้น รัฐต้องมีหน้าที่ความคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนสิทธิในการทำงานของผู้สูงอายุโดยใช้กลไกทางกฎหมาย ตลอดจนมาตรการและแนวทางที่เหมาะสมเพื่อให้การเกิดการบรรลุผลที่แท้จริง

๔.๒.๕ สิทธิในการศึกษาตลอดชีวิต

การที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยซึ่งมีผลต่อขีดจำกัดในการทำงาน และยังมีอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิในการศึกษาตลอดชีพที่เหมาะสมกับความสามารถและต้องการของผู้สูงอายุ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า รัฐมีหน้าที่ในการดำเนินการให้ผู้สูงอายุได้รับการศึกษาตลอดชีวิตเพราะเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเอง ตามมาตรา ๕๔ วรรคสาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐^{๔๑} ประกอบมาตรา ๑๑ (๒) และ (๔) พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม^{๔๒} ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่สอดคล้องกับข้อ ๑๓ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม^{๔๓} ซึ่งผู้สูงอายุควรมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและการฝึกอบรมที่เหมาะสมบนพื้นฐานของความสามารถและความต้องการของตนในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการศึกษาในระบบ

/และการศึกษา...

^{๔๐} สืบค้นจาก<https://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/>

^{๔๑} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๔ วรรคสาม บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้เช่นนี้ ย่อมถือเป็นสิทธิของประชาชนและชุมชนที่จะติดตามและเร่งรัดให้รัฐดำเนินการ รวมตลอดทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องตามมาตรา ๔๑ เพื่อจัดให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

^{๔๒} พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๑๑ (๒) และ (๔) บัญญัติรองรับแนวทางในเรื่องดังกล่าวไว้ว่า ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในการศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต รวมถึงมีสิทธิในการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน

^{๔๓} กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ข้อ ๑๓ ที่บัญญัติว่า การศึกษาควรมุ่งให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพ ความสำนึกในศักดิ์ศรีของบุคคล รวมทั้งทำให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างเต็มที่

และการศึกษานอกระบบในลักษณะการศึกษาตลอดชีวิต^{๔๔} ถึงแม้ว่ากรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ หรือ ศูนย์การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้าถึงสิทธิในการศึกษาตลอดชีวิตโดยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ แต่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับมาตรฐานของหลักสูตรซึ่งควรมีรูปแบบและเนื้อหาที่เหมาะสมในเชิงพื้นที่ที่สอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของผู้สูงอายุ ซึ่งการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นทุกรูปแบบ อาทิ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น ^{๔๕} ซึ่งมีรูปแบบและเนื้อหาสอดคล้องกับกลุ่มผู้สูงอายุมากที่สุด คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เห็นว่า ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุควรมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่างๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย โดย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงศึกษาธิการ รวมถึงภาคประชาสังคมเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักสูตรที่มีรูปแบบและเนื้อหาที่เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของผู้สูงอายุ เพราะเป็นการพัฒนาศักยภาพให้กับผู้สูงอายุในการอำนวยความสะดวกเข้าถึงสิทธิด้านอื่นๆ ได้แก่ สิทธิในการทำงาน สิทธิสร้างหลักประกันรายได้ เป็นต้น

๔.๒.๖ สิทธิในการได้รับความคุ้มครองจากการถูกทอดทิ้ง ถูกกระทำรุนแรง และถูกแสวงประโยชน์

การที่ผู้สูงอายุยังมีแนวโน้มที่เสี่ยงต่อถูกกระทำรุนแรงและแสวงประโยชน์จนเป็นเหตุแห่งการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมถึงยังอาจถูกทอดทิ้งเนื่องจากสภาพสังคมในปัจจุบันที่ไม่เอื้อต่อการดูแลผู้สูงอายุ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่า รัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุในการเข้าถึงสิทธิดังกล่าวข้างต้น โดยได้มีกลไกหรือช่องทางในการรับเรื่องร้องเรียนหรือให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบปัญหา เช่น การร้องเรียนต่อสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด สถานีตำรวจ และสำนักงานยุติธรรม

/จังหวัด...

^{๔๔} ความเห็นทั่วไปหมายเลข ๖ ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สันติภาพ และวัฒนธรรม วรค 37 ที่ว่า ผู้สูงอายุควรมีโอกาสเข้าถึงโครงการการศึกษาและการอบรมที่เหมาะสมและควรได้รับโอกาสในการศึกษาระดับต่างๆ ตามแต่การเตรียมตัว ด้วยการวางมาตรการที่เหมาะสมในการเรียนหนังสือ การศึกษาตลอดชีวิต การเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ฯลฯ

^{๔๕} พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๒๕ บัญญัติว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ”

จังหวัด เป็นต้น อีกทั้ง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีกลไกระดับชุมชน“อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน” ร่วมกับชุมชนที่ทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด และหน่วยงานของรัฐด้านสาธารณสุข เพื่อดูแลผู้สูงอายุ รวมถึงมีอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประจำหมู่บ้าน และมีประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข การคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุน การจัดหาที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ผู้สูงอายุตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง พ.ศ. ๒๕๔๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้การคุ้มครองผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะยากลำบากอีกด้วย เพื่ออำนวยความสะดวกและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ดังนั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงมีความเห็นว่า รัฐควรพิจารณาถึงแนวทางในการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ให้เกิดการบูรณาการอย่างเป็นระบบ อาทิ การกำหนดภารกิจทั้งหน้าที่ และการให้บริการของกรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน มิใช่กำหนดเพียงปฏิบัติงานกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงสนับสนุนงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่อยู่ในสภาวะยากลำบากซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามสภาพสังคมและภาวะทางเศรษฐกิจ

๔.๒.๗ สิทธิในการได้รับความคุ้มครองในสภาวะภัยพิบัติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นด้วยกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญอิสระของสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ (UN Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons) ที่ว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่มีความเสี่ยงและมักจะได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติมากกว่าประชากรทั่วไปเนื่องจากสภาวะด้านสุขภาพหรือความบกพร่องทางกาย ทำให้เป็นอุปสรรคในการอพยพและการเข้าถึงความช่วยเหลือหรือการบรรเทาทุกข์จากรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์และสภาพปัญหาของประเทศไทยโดยรวม และเห็นว่า รัฐควรมีมาตรการเป็นการเฉพาะในการคุ้มครองผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีความเสี่ยงเมื่อเกิดภัยพิบัติตามความเหมาะสมโดยอาศัยพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งสอดคล้องกับข้อ ๑๑ และ ๑๒ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยมีแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งจัดทำโดยกระทรวงมหาดไทย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นหน่วยงานหลัก และได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘ เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นจากสาธารณภัย จึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕. ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่ง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงเห็นควรมีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ รวมทั้งข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนต่อคณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) และมาตรา ๔๒ ดังนี้

๕.๑ ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์และนโยบายในภาพรวม

(๑) คณะรัฐมนตรีควรพิจารณาการกำหนดนโยบาย และสนับสนุนการดำเนินการของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับหลักการว่าด้วยผู้สูงอายุของสหประชาชาติ โดยหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องควรมีรูปแบบภารกิจที่ชัดเจน และดำเนินงานร่วมกันอย่างบูรณาการภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านทรัพยากรมนุษย์ตามยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐ และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมเพื่อจะได้การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติให้บรรลุผลได้อันเป็นการรองรับประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุได้อย่างเต็มรูปแบบ

(๒) คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติควรกำหนดนโยบายและแผนผู้สูงอายุแห่งชาติให้ครอบคลุมถึงการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนการเข้าถึงสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุในด้านต่างๆ ประกอบด้วย สิทธิในที่อยู่อาศัยโดยคุ้มครองให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงในการครอบครองที่อยู่อาศัย (Security of Tenure) ด้วยการส่งเสริมแนวทางการตรึงผู้สูงอายุให้อยู่กับชุมชน การจัดทำแผนพัฒนาสภาพแวดล้อมในที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุให้ดำเนินชีวิตได้อย่างปลอดภัยตามหลักอารยสถาปัตย์ (Universal Design) เพื่อให้ผู้สูงอายุยังคงใช้ชีวิตในชุมชนและสังคมได้โดยอิสระ สิทธิด้านสุขภาพโดยกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวที่ครอบคลุมทั้งบุคลากรและสถานที่ที่สอดคล้องกับระดับความสามารถในการช่วยเหลือตนเองของผู้สูงอายุทั้งด้านกายภาพและด้านเศรษฐกิจ สิทธิด้านหลักประกันรายได้ให้กับผู้สูงอายุโดยให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยเป็นลำดับแรก สิทธิในการทำงานโดยมีมาตรการส่งเสริมให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุตามความสามารถและความต้องการอย่างเหมาะสมกับวัย สิทธิในการศึกษาตลอดชีวิต สิทธิในการได้รับความคุ้มครองจากการถูกทอดทิ้ง การถูกกระทำรุนแรงและถูกแสวงประโยชน์ รวมถึงสิทธิในการได้รับความคุ้มครองในสภาวะภัยพิบัติ

๕.๒ ข้อเสนอแนะเชิงมาตรการทางบริหารเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ

/(๑) คณะรัฐมนตรี...

(๑) **คณะรัฐมนตรี**ควรสนับสนุนกลไกระดับท้องถิ่นเป็นหน่วยงานดำเนินงานในเชิงพื้นที่เพื่อส่งเสริม ค้ำครองสิทธิและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ นโยบายและแผนผู้สูงอายุแห่งชาติที่กำกับคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ โดยมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย โดยกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น ทบทวนแผนการกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๕๒ เพื่อจะได้ดำเนินงานด้านผู้สูงอายุในเชิงพื้นที่ได้แก่ การเร่งรัดการถ่ายโอนสถานพยาบาลไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีศักยภาพรับผิดชอบการดำเนินงานตามหน้าที่อำนาจ และการงบประมาณ เพื่อที่จะสามารถดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริม ค้ำครองสิทธิ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเชิงพื้นที่ได้

(๒) **คณะรัฐมนตรี**ควรพิจารณามอบหมายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในฐานะเป็นหน่วยงานประสานหลักซึ่งควรมอบภารกิจที่ชัดเจนให้แก่หน่วยงานภายในของตน เช่น กรมกิจการผู้สูงอายุ ร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงยุติธรรม ในการดำเนินงานค้ำครอง ส่งเสริมและสนับสนุนสิทธิประโยชน์ต่างๆ ให้กับผู้สูงอายุ อาทิ การจัดทำและเผยแพร่คู่มือให้กับผู้สูงอายุเกี่ยวกับด้านการดูแลสุขภาพ การป้องกันการเจ็บป่วย การเตรียมตัวเป็นผู้สูงอายุในช่วงวัยต่างๆ และการเสริมพลังแก่ผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง (Empowerment Program) ด้านกฎหมายและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ด้านการเงิน การสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในด้านต่างๆ ดังกล่าวซึ่งอาจดำเนินการในรูปแบบศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุก็ได้ เป็นต้น และการรณรงค์ส่งเสริมสังคมไทยสร้างจิตสำนึกในคุณธรรมและหน้าที่ของครอบครัว และสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการค้ำครองสิทธิของผู้สูงอายุภายใต้สถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดจิตอาสาในการให้บริการช่วยเหลือและค้ำครองสิทธิผู้สูงอายุทั้งในส่วนเจ้าหน้าที่บุคลากรของรัฐและประชาชนทั่วไป

(๓) **การดำเนินงานส่งเสริมและค้ำครองสิทธิผู้สูงอายุเฉพาะด้าน ดังนี้**

๑) สิทธิในที่อยู่อาศัย

คณะรัฐมนตรีควรสนับสนุนการดำเนินงานที่สอดคล้องตามแนวคิด “การตรึงผู้สูงอายุให้อยู่กับชุมชน” เพื่อให้ผู้สูงอายุยังคงใช้ชีวิตในชุมชนและสังคมได้โดยอิสระ โดยพิจารณาดำเนินการดังนี้

๑.๑) มอบหมายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐ ตลอดจนภาคเอกชน อาทิ การให้ความช่วยเหลือในการ

ปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับสภาวะทางเศรษฐกิจและความจำเป็นในแต่ละกรณี การสนับสนุนการจัดหาที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุในรูปแบบสัญญาเช่าในอัตราค่าเช่าที่เหมาะสมกับรายได้ของผู้สูงอายุ การจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปลอดภัยตามหลักอารยสถาปัตย์

๑.๒) มอบหมายกระทรวงคมนาคมร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พิจารณาจัดระบบการขนส่งมวลชนที่คำนึงถึงความจำเป็น ความต้องการ ความสะดวก และความปลอดภัยในการใช้งาน รวมถึงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ อาทิ การปรับทางวิถีและทางข้ามถนน การจัดให้มีรถโดยสารสาธารณะที่รองรับผู้สูงอายุที่ใช้รถเข็น เป็นต้น ทั้งพื้นที่ในเขตเมืองและนอกเขตเมือง

๑.๓) ส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้าลงทุนประกอบกิจการให้บริการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ยังช่วยเหลือตนเองได้ และสถานที่ดูแลผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านสุขภาพและต้องการผู้ช่วยดูแลในระดับต่าง ๆ สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุและครอบครัวที่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายได้ และลงทุนพัฒนาเครื่องมือสื่อสาร ซอฟต์แวร์ หรือ แอปพลิเคชันต่าง ๆ ในการอำนวยความสะดวกช่วยเหลือและเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

๒) สิทธิด้านสุขภาพ

คณะรัฐมนตรีควรสนับสนุนการดำเนินงานการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิด้านสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งในระยะสั้น และระยะยาวให้เหมาะสมตามระดับความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง ทั้งในสถานการณ์ปกติ และในสถานการณ์ที่มีการระบาดของโรคติดต่ออันตราย โดยพิจารณาดำเนินการดังนี้

๒.๑) ทบทวนระบบหลักประกันสุขภาพเพื่อให้ผู้สูงอายุในระบบสวัสดิการอื่นๆ เช่น ระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ ระบบสิทธิประกันสังคม เป็นต้น สามารถเข้าถึงบริการด้านการดูแลระยะยาวของระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้

๒.๒) มอบหมายกระทรวงสาธารณสุขดำเนินการจัดให้มีบุคลากรทางการแพทย์ทั่วไป และบุคลากรทางการแพทย์เฉพาะทาง รวมทั้งบุคลากรด้านสุขภาพอนามัยอื่นๆ ที่สามารถให้บริการด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุได้อย่างเพียงพอกับประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น

๒.๓) มอบหมายสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติดำเนินงานให้ผู้สูงอายุได้เข้าถึงสิทธิในการรับบริการด้านสาธารณสุขของรัฐอย่างทั่วถึง ได้แก่ การอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางที่ไร้สัญชาติ และไม่มีชื่อในระบบทะเบียนราษฎรเข้าถึงสิทธิในการรับบริการสาธารณสุขของรัฐ รวมทั้งการเดินทางออกนอกพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุไร้สัญชาติที่ได้รับสิทธิในการรักษายาบาลตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๓ การสนับสนุนผู้สูงอายุที่ไม่สามารถเดินทางไปโรงพยาบาลได้ด้วยตนเองเข้าถึงการรับบริการ เช่น การจัดรถรับส่งโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระบบการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ การนำเทคโนโลยีนาฬิกากระบอกอัจฉริยะมาใช้ในการติดตามดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ

/ ๒.๔) มอบหมาย...

๒.๔) มอบหมายกระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ร่วมกับ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ (สอ.น.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ดำเนินการให้ความรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพแก่ประชาชน ผู้สูงอายุ ตลอดจนสนับสนุนให้สมาชิกครอบครัวที่มีผู้สูงอายุเข้ารับการฝึกอบรมเป็นอาสาสมัครครอบครัวเพื่อดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวตนเอง เช่น การดูแลผู้สูงอายุติดเตียง การดูแลผู้สูงอายุที่มีพยาธิสภาพทางสมอง และดำเนินงานระบบการติดตามดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุโดยบุคลากรทางการแพทย์ และอาสาสมัครสาธารณสุข รวมถึงการจัดหาอาสาสมัครสาธารณสุขหรือผู้ดูแลให้กับผู้สูงอายุที่ไม่มีญาติหรือครอบครัวดูแล และการดำเนินงานเกี่ยวกับโครงการดูแลผู้สูงอายุในช่วงกลางวันในชุมชน

๒.๕) มอบหมายกระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการส่งเสริมให้อาสาสมัครครอบครัวได้รับการพัฒนาเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขและอาสาสมัครผู้สูงอายุ โดยกำหนดมาตรการจูงใจเพื่อพัฒนาให้เป็นบุคลากรที่มีทักษะวิชาชีพในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน การได้รับค่าตอบแทนจากงบประมาณที่จัดสรรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้ดำเนินกิจกรรมด้านการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวได้

๒.๖) มอบหมายกระทรวงสาธารณสุขโดยกรมควบคุมโรคและกรมอนามัย ร่วมกับสถานดูแลผู้สูงอายุในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ ดำเนินการจัดระบบการควบคุมและป้องกันการแพร่กระจายของโรคติดต่ออันตราย ให้เป็นไปตามมาตรฐานความปลอดภัยในการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคดังกล่าวอย่างเคร่งครัด

๓) สิทธิในหลักประกันรายได้

คณะรัฐมนตรีควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้เข้าถึงสิทธิในหลักประกันรายได้ด้วยการสนับสนุนการออมตามระดับความสามารถเพื่อให้มีเงินออมที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตหลังพ้นการทำงาน และสร้างความยั่งยืนทางการเงินของกองทุนการออมภาคบังคับ โดยพิจารณาดำเนินการดังนี้

๓.๑) มอบหมายกระทรวงการคลังร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเงิน ให้ความรู้ด้านการเงินและสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับ และสร้างมาตรการจูงใจในการออมให้กับประชาชน เพื่อใช้จ่ายยามชราภาพ โดยสามารถที่จะเลือกรูปแบบการออมเงินที่เหมาะสมกับรายได้ของตนเอง รวมทั้งการลงทุนต่างๆ สำหรับการเกษียณ

๓.๒) มอบหมายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับกระทรวงแรงงาน ส่งเสริมการออมให้แรงงานในระบบตั้งแต่เริ่มทำงานหรือมีรายได้

๓.๓) มอบหมายให้กระทรวงการคลังร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหารูปแบบการออมภาคบังคับสำหรับแรงงานนอกระบบ เพื่อสร้างหลักประกันรายได้ให้กับแรงงานนอกระบบในยามชราภาพ

๓.๔) มอบหมายกระทรวงการคลังพิจารณาทบทวนการจ่ายเบี้ยยังชีพแบบขั้นบันไดตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๔ และศึกษาความเป็นไปได้ในการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงความเพียงพอในการดำรงชีพประกอบกับภาระด้านการงบประมาณของประเทศในระยะยาว

๓.๕) มอบหมายกระทรวงการคลังร่วมกับกระทรวงการเกษตรและสหกรณ์ส่งเสริมการออมให้ประชาชนในรูปแบบที่เข้าถึงได้ง่าย อาทิ รูปแบบสหกรณ์ออมทรัพย์ สวัสดิการชุมชน เพื่อจูงใจให้เกิดการออมเงินอย่างเป็นระบบมากขึ้น

๔) สิทธิในการทำงาน

คณะรัฐมนตรีควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้เข้าถึงสิทธิในการทำงานและมีสภาพการทำงานที่เหมาะสมเพื่อจะได้ทำงานได้ต่อเนื่องตราบเท่าที่ยังต้องการและสามารถสร้างผลิตผลในการทำงานได้ โดยพิจารณาดำเนินการดังนี้

๔.๑) มอบหมายกระทรวงแรงงานร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศึกษาความต้องการทำงานของผู้สูงอายุ ประเภทของงาน ชั่วโมงการทำงาน และความต้องการแรงงานผู้สูงอายุในตลาดแรงงาน รวมถึงแนวทางการสนับสนุนของรัฐเพื่อจะได้ดำเนินการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม

๔.๒) มอบหมายกระทรวงการคลังและกระทรวงแรงงานร่วมกันกำหนดมาตรการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในภาคเอกชนให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยอาจพิจารณำแนวทาง การส่งเสริมการจ้างงานคนพิการ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดจำนวนคนพิการที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐจะต้องรับเข้าทำงาน และจำนวนเงินที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการจะต้องนำส่งเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาปรับใช้

๔.๓) มอบหมายกระทรวงแรงงาน โดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมการฝึกอาชีพแก่ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การฝึกอบรมอาชีพและพัฒนาทักษะให้กับแรงงานนอกระบบให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในช่วงวัยก่อนที่จะเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงทางรายได้ยามชราภาพ โดยพิจารณาใช้ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ วิทยาลัยชุมชน ชมรมผู้สูงอายุ หรือกลไกอื่นใดที่มีอยู่แล้วเป็นกลไกในการดำเนินงาน

๔.๔) มอบหมายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ตลาดหลักทรัพย์ สถาบันทางการเงิน หรือองค์กรภาคเอกชน (เช่น มูลนิธิโครงการหลวง มูลนิธิพระดาบส มูลนิธิชัยพัฒนา มูลนิธิศิลปาชีพ เป็นต้น) ฝึกอบรมหรือแนะแนวทางในการพัฒนาอาชีพและรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุที่ต้องการ พึ่งตนด้านเศรษฐกิจหรือการเกษตร (ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคเอง)

๕) สิทธิในการศึกษาตลอดชีวิต

คณะรัฐมนตรีควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้เข้าถึงสิทธิในการศึกษาตลอดชีวิตตามระดับความสามารถ และเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุโดยพิจารณาดำเนินการดังนี้

๕.๑) มอบหมายกระทรวงมหาดไทย โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ จัดทำหลักสูตรที่ตอบสนองกับความต้องการ และความจำเป็นของผู้สูงอายุ เพื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้นำไปใช้จัดทำกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ให้กับผู้สูงอายุภายใต้ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่

๕.๒) มอบหมายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลและข่าวสารที่สำคัญและเป็นประโยชน์กับผู้สูงอายุ และจัดทำช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลและข่าวสารดังกล่าว รวมถึงประชาสัมพันธ์ช่องทางการเผยแพร่ให้ผู้สูงอายุได้รับรู้และเข้าใช้งานได้

๕.๓) มอบหมายกระทรวงศึกษาธิการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบต่างๆ อาทิ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ เป็นต้น โดย ร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ดังกล่าว และช่องทางในการเข้าถึงให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ รวมถึงการให้โอกาสผู้สูงอายุที่มีศักยภาพเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปแบบที่มีได้จำกัดเป็นเพียงห้องเรียนตามความสนใจของกลุ่มผู้สูงอายุ

/๖) สิทธิ...

๖) สิทธิในการได้รับความคุ้มครองจากการถูกทอดทิ้ง ถูกกระทำรุนแรง และถูกแสวงประโยชน์

คณะรัฐมนตรีควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครองจากการถูกทอดทิ้ง ถูกกระทำรุนแรงและแสวงประโยชน์ โดยพิจารณาดำเนินการดังนี้

๖.๑) มอบหมายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดระบบการตรวจสอบการทำหน้าที่ของผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ผู้สูงอายุให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้สูงอายุจากการถูกแสวงประโยชน์จากบุคคลดังกล่าว

๖.๒) มอบหมายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้ความช่วยเหลือคุ้มครองผู้สูงอายุที่ถูกกระทำรุนแรงอย่างเหมาะสมโดยการส่งเสริมพัฒนาเครือข่ายเฝ้าระวังในชุมชน ในกรณีที่รู้สึกไม่ปลอดภัยในการกลับสู่ครอบครัวก็อาจจัดให้มีครอบครัวทดแทน หรือครอบครัวเครือญาติก็ได้ และพิจารณาทบทวนวงเงินการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งหรืออยู่ในสภาวะยากลำบาก ตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนการจัดหาที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มให้ผู้สูงอายุตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง พ.ศ. ๒๕๔๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติมให้เพียงพอตามความจำเป็นแต่ละกรณีและสอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน และหาแนวทางการดูแลผู้สูงอายุในกรณีที่ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุหรือสถานสงเคราะห์คนชราไม่สามารถรับผู้สูงอายุไว้ดูแลได้ทันที

๖.๓) มอบหมายกระทรวงมหาดไทยร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และกระทรวงสาธารณสุข ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ความช่วยเหลือจัดหาครอบครัวอาสาสมัครรับผู้สูงอายุที่ไม่มีญาติไม่มีรายได้ไปดูแล ส่งเสริมสนับสนุนให้เอกชนหรือองค์กรอาสาสมัครเอกชนจัดตั้งสถานดูแลผู้สูงอายุที่มีค่าบริการราคาถูก หรือจัดตั้งสถานสงเคราะห์ในเขตจังหวัด พร้อมกับกำหนดมาตรฐานในการดำเนินกิจการของสถานดูแลผู้สูงอายุหรือสถานสงเคราะห์ด้วย รวมถึงจัดตั้งศูนย์ให้คำแนะนำปรึกษากับผู้ดูแลผู้สูงอายุและให้ความช่วยเหลือแก่ทั้งผู้ดูแล และผู้สูงอายุกลุ่มที่ต้องได้รับการดูแลพิเศษ

๖.๔) มอบหมายกระทรวงมหาดไทย โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาจัดทำบริการให้ความช่วยเหลือและการคุ้มครองสิทธิของ ผู้สูงอายุในด้านต่างๆ เช่น การให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุจากการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว การ จัดบริการดูแลผู้สูงอายุแบบไปกลับ (day care) ในชุมชนเพื่อช่วยเหลือครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ

ในช่วงที่...

ในช่วงที่สมาชิกอื่นต้องออกไปทำงานระหว่างวันเพื่อป้องกันปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง และอาจเป็นสาเหตุของการใช้ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุได้ ทั้งนี้ อาจใช้ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสถานที่ดูแล และใช้งบประมาณของท้องถิ่นในการบริหารจัดการ หรือเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้สูงอายุที่มาใช้บริการตามความเหมาะสม

๖.๕) มอบหมายกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จัดทำสื่อในรูปแบบต่างๆ อาทิ สิ่งพิมพ์ อีเล็กทรอนิกส์ และอื่นๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ในการดูแลคุ้มครองผู้สูงอายุทั่วไปและผู้สูงอายุกลุ่มที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุ รวมถึงการเข้าถึงช่องทางในการขอความช่วยเหลือแนะนำเมื่อประสบปัญหาในการดูแลผู้สูงอายุ

๖.๖) มอบหมายสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และกระทรวงแรงงาน พิจารณาศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดเพิ่มเติมประเภทการลาเพื่อดูแลผู้สูงอายุในกรณีเจ็บป่วยหรือกรณีจำเป็นอื่น เพื่อให้สอดคล้องกับการที่ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

๓) สิทธิในการได้รับความคุ้มครองในกรณีภัยพิบัติ

คณะรัฐมนตรีควรมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทย โดยกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จัดทำคู่มือการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุในสถานการณ์ภัยพิบัติให้ทั้งผู้สูงอายุ และหน่วยงานภาครัฐตลอดจนภาคเอกชนที่มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือในกรณีเกิดภัยพิบัติ และร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำฐานข้อมูลประชากรผู้สูงอายุในเชิงพื้นที่ที่เป็นปัจจุบัน และแผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในแต่ละพื้นที่ โดยอาจพิจารณาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานประสานหลักในเชิงพื้นที่ในการรับมือกับภัยพิบัติรวมถึงการให้ความช่วยเหลือ

๕.๓ ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่ง

คณะรัฐมนตรีควรพิจารณามอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบหรือคำสั่งที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุ ดังต่อไปนี้

(๑) กฎหมาย กฎ หรือระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ

๑.๑) มอบหมายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทบทวนพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่ออำนาจให้กลไกการปกครองส่วนท้องถิ่น

/เข้ามา...

เข้ามามีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมการให้บริการสาธารณสุขแก่ผู้สูงอายุ โดยทบทวนมาตรา ๑๐ และมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ติดตามการดำเนินการและให้ความช่วยเหลือสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการกิจตามอำนาจหน้าที่ภายใต้นโยบายและการกำกับดูแลของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ

๑.๒) หมายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พิจารณาทบทวนประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การกำหนดหน่วยงานผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๕๖ พ.ศ. ๒๕๕๓ เพื่อกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มเติม เช่น เรื่องการช่วยเหลือค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม การให้การศึกษาและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ เป็นต้น

๑.๓) ความหมายกระทรวงมหาดไทย โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาแก้ไขปรับปรุงระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเบิกค่าใช้จ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อรองรับการจัดโครงการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในระยะยาว เพื่อลดอุปสรรคในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเป็นกลไกขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุในชุมชนของตนให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและคล่องตัว

(๒) กฎหมาย กฎ หรือระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในที่อยู่อาศัย

มอบหมายกระทรวงสาธารณสุขพิจารณาแก้ไขปรับปรุงร่างกฎกระทรวง กำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ ความปลอดภัย และการให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ประเภทกิจการการดูแลผู้สูงอายุและผู้มีภาวะพึ่งพิง พ.ศ. ตามความในพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งขณะนี้อยู่ในกระบวนการพิจารณา ให้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับคุณสมบัติเฉพาะในด้านความรู้และทักษะทางวิชาชีพของผู้ควบคุมดูแลการให้บริการดูแลผู้สูงอายุในสถานประกอบการให้ชัดเจนว่า ในสถานประกอบการดูแลผู้สูงอายุจะต้องมีผู้ที่มีความรู้ด้านการแพทย์หรือสาธารณสุขเป็นผู้ควบคุมดูแล และผู้ปฏิบัติงานด้านการดูแลผู้สูงอายุต้องผ่านการอบรมและมีประสบการณ์ในงานบริการด้านสุขภาพในช่วงเวลาที่เหมาะสม ตลอดจนมีระบบการกำกับดูแลการดำเนินงานของสถานบริการเอกชนให้เป็นไปตามมาตรฐานและมีคุณภาพ

(๓) กฎหมาย กฎ หรือระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งหรืออยู่ในสภาวะยากลำบาก

/มอบหมาย...

มอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พิจารณา แก้ไขปรับปรุงประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนการจัดหาที่พักอาศัย อาหารและ เครื่องนุ่งห่มให้ผู้สูงอายุตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง พ.ศ. ๒๕๔๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งออกตามความ ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ ประกอบกับประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนด หน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ ลงวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๔๗ โดยกำหนดวงเงินการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งหรืออยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้ เพียงพอตามความจำเป็นแต่ละกรณีและสอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบัน

(๔) กฎหมาย กฎ หรือระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิใน การทำงานและหลักประกันรายได้ของผู้สูงอายุ

มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาดำเนินการ ดังนี้

๔.๑) กระทรวงแรงงานพิจารณาแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมทั้งกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้องการคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการ สำหรับผู้มีอายุตั้งแต่ ๕๕ ปี ขึ้นไป เช่น เพิ่มเติมหมวดการใช้แรงงานผู้สูงอายุ เช่นเดียวกับการใช้แรงงานหญิง ตามหมวด ๓ หรือการใช้แรงงานเด็ก ตามหมวด ๔ โดยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรฐานการทำงานของผู้สูงอายุ ประเภท หรือลักษณะงาน ชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสมกับวัย และการจ่ายค่าจ้างที่เหมาะสม เป็นต้น

๔.๒) กระทรวงแรงงานพิจารณาความเหมาะสมในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ ประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับการส่งเสริมการทำงานของสูงอายุ ซึ่งได้แก่ การแก้ไขมาตรา ๓๓ โดยกำหนดให้ลูกจ้างที่มีอายุไม่เกิน ๖๕ ปีบริบูรณ์เป็นผู้ประกันตนได้ การแก้ไขมาตรา ๗๗ ทวิ โดยกำหนดเกณฑ์ในการจ่ายเงินบำนาญชราภาพเมื่อผู้ประกันตนอายุ ๖๐ ปีบริบูรณ์ เพื่อสนับสนุนให้ผู้สูงอายุ ทำงานในตลาดแรงงานได้ยาวนานขึ้น ทั้งนี้ อาจพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไข เช่น การปรับฐานค่าจ้างที่ใช้ในการคำนวณการจัดเก็บเงินสมทบโดยคำนึงถึงสุขภาพหรือความจำเป็นอื่นของผู้ประกันตนประกอบด้วยก็ได้

๔.๓) กระทรวงการคลังแก้ไขปรับปรุงพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวล รัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ ๖๓๙) พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยเพิ่มอัตราค่าจ้างผู้สูงอายุที่บริษัทเอกชน สามารถนำไปยกเว้นภาษีได้ตามมาตรการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุ จากเดิม

/ไม่เกิน...

ไม่เกิน ๑๕,๐๐๐ บาท ต่อคน/เดือน เพื่อเป็นมาตรการจูงใจให้นายจ้างหรือสถานประกอบการจ้างงานผู้สูงอายุในวงเงินค่าจ้างที่สูงขึ้น ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุในวงกว้างมากขึ้น

๔.๔) กระทรวงการคลังแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๔ มาตรา ๓๐ โดยขยายอายุของผู้มีสิทธิเป็นสมาชิกกองทุนจากเดิมที่กำหนดอายุไว้ไม่เกิน ๖๐ ปีบริบูรณ์ เป็นไม่เกิน ๖๕ ปีบริบูรณ์ และมาตรา ๓๓ (๑) ให้สมาชิกสิ้นสุดสมาชิกภาพเมื่ออายุครบ ๖๕ ปีบริบูรณ์ โดยพิจารณากำหนดเงื่อนไขในการได้รับสิทธิประโยชน์ของบุคคลที่เข้าสู่ระบบการออมภายหลังอายุ ๖๐ ปี ให้เหมาะสม เป็นธรรม และไม่กระทบต่อสิทธิประโยชน์ของผู้ที่เข้าสู่ระบบการออมมาตั้งแต่ก่อนอายุ ๖๐ ปี ทั้งนี้ เพื่อรองรับการทำงานของผู้สูงอายุและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าสู่ระบบการออมมากขึ้น ซึ่งจะมีผลเป็นการลดภาระในการจัดสรรงบประมาณเพื่อดูแลผู้สูงอายุ และทำให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรี มีรายได้เพียงพอต่อการใช้ชีวิตในวัยชราจากการออมของตน

นอกจากนี้ คณะรัฐมนตรีควรเร่งการพิจารณาร่างพระราชกฤษฎีกากำหนดคุณสมบัติของบุคคลซึ่งอาจสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ตามที่กระทรวงแรงงานเสนอ ซึ่งขณะนี้อยู่ในกระบวนการพิจารณา เพื่อขยายอายุของบุคคลซึ่งอาจสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๔๐ แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ จากเดิมอายุไม่เกิน ๖๐ ปี เป็นไม่เกิน ๖๕ ปี เพื่อให้สอดคล้องกับการส่งเสริมโอกาสในการทำงานของผู้สูงอายุ

๖. มติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๓ เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๓ จึงมีมติให้มีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนตามข้อ ๕ ของข้อเสนอแนะนี้ ต่อคณะรัฐมนตรีและคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) และมาตรา ๔๒ เพื่อดำเนินการต่อไป

/ ข้อเสนอแนะ...

ข้อเสนอนี้ที่ ๑/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๒๙ เดือน เมษายน ๒๕๖๓

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นายวัล ดิงสมิตร	ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
นางฉัตรสุดา จันทร์ดียิ่ง	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
นายสมณ พรหมรส	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
นางสาวอารีวรรณ จตุทอง	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
นางภิรมย์ ศรีประเสริฐ	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
นายสุวัฒน์ เทพอารักษ์	กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
